

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

REGINA SIMULIKIENĖ

Edukologijos magistrantūros studentė

**UGDOMOSIOS APLINKOS PRADINĖSE KLASĖSE
KŪRIMO GALIMYBĖS**

MAGISTRO DARBAS

Mokslinis vadovas
doc. dr. Rasa Pocevičienė

Darbas yra originalus.
R. Simulikienė

.....
(parašas)

Šiauliai, 2006

SANTRAUKA

Magistro darbe „Ugdamosios aplinkos pradinėse klasėse kūrimo galimybės“ analizuojami ugdamosios aplinkos kūrimo teoriniai pagrindai, atskleidžiamos jos kūrimo galimybės.

Remiantis L.Jovaišos, B.Bitino, V.Rajecko, A.Zulumskytės, bei kitų mokslininkų darbais, formuluojama ugdamosios aplinkos samprata, analizuojama jos struktūra. Atliekama išsami, pradinį ugdymą reglamentuojančių dokumentų, vyriausybinių nutarimų, reikšmingų ugdamosios aplinkos kūrimui, analizė.

Palankios ugdamosios aplinkos pradinėse klasėse modeliavimo prielaidos atskleidžiamos:

- per psichologinį pradinuko pažinimą, akcentuojant, kad mokytojui nepakanka „išmanyti apie vaiko psichikos kitimą, suprasti vaiko raidą, remiantis <...> vien amžiaus psichologija“ (Butkienė ir Kepalaitė, 1996, p.104), bet reikia betarpiškai pažinti ugdytinį, nes „vaikai vystosi skirtingai, todėl individuali raida kai kuriais tipiškais bruožais gali nepasižymėti“ (Ruzgienė ir Petružienė, 2005, p. 96);
- ergonominio ugdamosios aplinkos aspekto analizę, nes, pasak V.Kučinsko (1997) ir A.Zulumskytės (2006), erdvė veikia įvairaus amžiaus mokinių emocijas, dvasinę būseną, todėl komfortiška aplinka – stimuliuoja aktyvumą, mobilizuoja nervines ir psichines funkcijas;
- ugdytojo vaidmens ugdamosios aplinkos kūrimo procese atskleidimą, nes jo kompetencijos vaidina svarbų vaidmenį,

pateikiamos palankios ugdamosios aplinkos pradinėse klasėse modeliavimo prielaidos.

Atlikus ugdamosios aplinkos pradinėse klasėse kūrimo galimybių tyrimą, formuluojamos išvados ir siūlomos rekomendacijos, kuriomis remiantis mokytojai galėtų kurti palankią savo klasės ugdomąją aplinką.

Possibilities of formation of learning environment in primary school

SUMMARY

Master's thesis "Possibilities of formation of learning environment in primary school" analyses the theoretical basis of formation of learning environment and reveals the possibilities of its formation.

According to the works of many scholars, such as L. Jovaisa, B. Bitinas, A. Zulumskyte, etc. the conception of learning environment was formulated and its structure analyzed. A profound analysis of documents and governmental decisions regulating primary education and significant to the formation of learning environment was carried out.

Assumptions of formation of auspicious learning environment are revealed:

- through psychological recognition of primary student, by emphasizing that it was not enough for the teacher "to know the change of child's mind and understand child's development following <...> the psychology of age only" (Butkiene and Kepalaite, 1996, p. 104), but the learner has to be recognized directly as "children develop differently and individual development may not have some typical features" (Ruzgiene and Petruziene, 2005, p. 96);
- through analysis of ergonomical analysis of learning environment, as according to V. Kucinskas (1997) and A. Zulumskyte (2006), the space impacts emotions and spiritual state of students of various age and therefore, comfortable environment stimulates activity and mobilizes nervous and mental functions;
- through revealing educator's role in the process of formation of learning environment as his competence has much influence,

and assumptions of formation of auspicious learning environment in primary school are provided.

Having carried out the research of possibilities of forming learning environment in primary school, the conclusions were drawn and recommendations made, which would help the teachers to create auspicious learning environment in their class.

Turinys

IVADAS.....	5
1. UGDOMOSIOS APLINKOS KŪRIMO TEORINIAI PAGRINDAI.....	7
1.1. Ugdomosios aplinkos samprata	7
1.2. Ugdomosios aplinkos struktūra.....	9
1.3. Pradinį ugdymą reglamentuojančių dokumentų analizė.....	14
2. PALANKIOS UGDOMOSIOS APLINKOS PRADINĖSE KLASĖSE MODELIAVIMO PRIELAIIDOS	22
2.1. Psichologinis pradinuko pažinimas	22
2.2. Ergonominis ugdomosios aplinkos aspektas	27
2.3. Ugdytojo vaidmuo ugdomosios aplinkos kūrimo procese	31
3. UGDOMOSIOS APLINKOS PRADINĖSE KLASĖSE KŪRIMO GALIMYBIŲ TYRIMAS ..	35
3.1. Tyrimo metodika ir imties charakteristika.....	35
3.2. Tyrimo rezultatų analizė.....	40
3.2.1. Mokyklos pasirinkimo kriterijai (mokinių požiūris)	40
3.2.2. Mokinių poreikių ugdomajai aplinkai tyrimas.....	41
3.2.3. Mokytojų pasirengimo ugdomosios aplinkos kūrimui ir kaitai tyrimas.....	47
IŠVADOS.....	58
REKOMENDACIJOS	59
LITERATŪRA	60
PRIEDAI	63

IVADAS

Pradinis, kaip ir ikimokyklinis, bei pagrindinis, vaiko ugdymas laikomas vienu svarbiausių šiuolaikinės švietimo politikos prioritetų, mokymosi visą gyvenimą pagrindu. Sėkmingai įveiktas šis bendrojo ugdymo tarpsnis, kloja pamatą tolesniam asmens mokymuisi, karjerai. Todėl pradiniam ugdymui keliamas tikslas – išugdyti sveiką, aktyvų, kūrybingą, elementaraus raštingumo ir socialinių, informacinių, pažintinių, veiklos gebėjimų bei vertybinių nuostatų pagrindus įgijusį vaiką.

Pagrindinis vaidmuo įgyvendinant šį tikslą tenka mokytojui. Nuo jo pedagoginio – psichologinio pasirengimo, nuostatų į savo darbą, asmeninių savybių, gebėjimo planuoti, prognozuoti bei valdyti ugdymo procesą, priklauso jo įgyvendinimo sėkmė.

Ugdymas, pasak B.Bitino (2000), kaip valdoma sistema geriausiai apibūdinamas interpersonaliniu lygmeniu. Interpersonalinis lygmuo yra pedagoginis tiesiogine šio termino reikšme, nes šiuo lygmeniu ugdymas nagrinėjamas kaip ugdytojo ir ugdytinių sąveika. Sąveikos turinys – ugdomosios informacijos srautai: tiesioginis, kuriuo ugdytiniams perteikiama apibendrinta žmonijos patirtis, ir grįžtamasis, kuris padeda ugdytojui valdyti ugdytinių individualios patirties raidą. Šie informaciniai srautai sukuria **ugdomąją aplinką**, sąlygojančią ugdytinių asmenybės saviraidą. Dėl pedagoginės sąveikos tobulėja ir paties ugdytojo asmenybė. Kad ugdymo procesas būtų valdomas, nepakanka formuluoti pedagoginius tikslus, parinkti juos atitinkantį turinį ir jo perteikimo būdus bei formas. Tai būtinos, bet nepakankamos ugdymo proceso sėkmingo funkcionavimo sąlygos. Negalima eliminuoti ugdymo proceso ypatumus, ugdytinio individualybę ir jos raidą ugdymo procese, išorinių veiksnių keliamas problemas.

Vidinis ugdymo proceso valdymas, kaip teigia B.Bitinas (2000), dar nėra mokliškai pagrįstas, iki šiol dar nėra bent ryškesnės pedagoginių sprendinių priėmimo teorijos. Ugdytojas tokius sprendinius daro remdamasis ne tiek teorinėmis prielaidomis, kiek intuityviai.

Mokyklines aplinkas įvairiais aspektais analizavo daugelis mokslininkų: R.I.Arends (1998), V.Targamadzė (1999), D.M.Kowalczyk (2000), E.Jensen (2001), B.Simonaitienė (2004), L.Šiaučiukėnienė, O.Visockienė, P.Talijūnienė (2006) ir kt. Bet jų darbuose išskiriamos arba edukacinės, arba mokymo, mokymosi aplinkos. Tačiau visi vieningai teigia, kad aplinkos, nesvarbu kokioje plotmėje nagrinėtume, poveikis individui yra didelis.

Ugdomosios aplinkos terminas aiškinamas B.Bitino (2000), A.Zulumskytės (2006) ir kitų mokslininkų darbuose.

Remiantis L. Jovaiša (1993, 1997, 2001), B.Bitinu (1996, 2000), V.Rajecku (1999), A.Zulumskyte (2006) ir kt., **ugdomąja aplinka** šiame darbe apibrėžiama ugdytojo kuriama klasės erdvė, kurioje vyksta nuolatinis vaiko ugdymo bei ugdymosi procesai.

Tyrimo problema – kokios yra ugdomosios aplinkos pradinėse klasėse kūrimo galimybės?

Tyrimo objektas – ugdomoji aplinka pradinėse klasėse.

Hipotezė – pradinėse klasių mokytojai suvokia ugdomosios aplinkos kūrimo reikšmę, turi tam teorinių žinių ir taiko jas praktikoje.

Darbo tikslas – iširti ugdomosios aplinkos pradinėse klasėse kūrimo galimybes, mokytojų pasirengimą ugdomosios aplinkos kūrimui ir mokinių lūkesčius.

Tyrimo uždaviniai :

1. Studijuojant ir apibendrinant įvairią mokslinę literatūrą, apibrėžti ugdomosios aplinkos sampratą, struktūrą.
2. Išanalizuoti pradinį ugdymą reglamentuojančius dokumentus, vyriausybinius nutarimus, reikšmingus ugdomosios aplinkos kūrimui,
3. Atskleisti palankios ugdomosios aplinkos pradinėse klasėse modeliavimo prielaidas,
4. Išsiaiškinant mokinių lūkesčius ir mokytojų pasirengimą ugdomosios aplinkos atžvilgiu.

Tyrimo metodai : darbo temai aktualios mokslinės psichologinės ir pedagoginės literatūros, įstatymų, švietimo dokumentų analizė ir apibendrinimas, mokinių ir mokytojų anketinė apklausa, duomenų apdorojimas matematinės statistikos kompiuterinėmis SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ir Microsoft Excel programomis.

Tyrimo imtis. Apklausti 346 Šiaulių m. pietinio mikrorajono vienos pradinės, vienos pagrindinės ir dviejų vidurinių mokyklų 3–4 kl. mokiniai ir 38 juos ugdatys pradinėse klasių mokytojai.

Tyrimo etapai :

Pirmajame etape buvo analizuojama darbo temai aktuali mokslinė psichologinė, pedagoginė literatūra, įstatymai, švietimo dokumentai. Analizė leido suformuluoti tyrimo problemą, tikslus ir uždavinius.

Antrajame etape remiantis V.Tumėnienės (2002), J.Mulevičienės (2005), V.Jasvino (2001), A.Zulumskytės (2006) darbais, švietimo sistemos dokumentais, bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika (2002, 2004) buvo sudarytos anketos. Atlikta pradinėse klasių mokytojų ir 3-4 kl. moksleivių anketinė apklausa.

Trečiajame etape buvo atlikta tyrimo duomenų statistinė analizė. Remiantis gautais rezultatais suformuluotos darbo išvados, parengtos rekomendacijos.

Darbo naujumas tai, kad į ugdomąją aplinką bandoma pažvelgti žymiai plačiau: pedagoginiu, psichologiniu, ergonominiu aspektais.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, 3 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 2 priedai. Darbe pateikta 15 lentelių, 9 paveikslai.

1. UGDOMOSIOS APLINKOS KŪRIMO TEORINIAI PAGRINDAI

Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) rašoma, kad valstybingumo atkūrimas atvėrė naujas Lietuvos socialinės, kultūrinės, ekonominės bei politinės raidos perspektyvas. Ši permainų laiką žymi sparti idėjinė visuomenės poliarizacija (susigrupavimas), ekonominių bei socialinių santykių dinamizmas, informacinės technologijos ir mokslinių gamybos pagrindų svarbos didėjimas, asmens savarankiškumo ir iniciatyvumo stiprėjimas. Istorinis tautos raidos posūkis reikalauja visuomenės mentaliteto kaitos: pamatinių demokratijos vertybių išsąmoninimo, naujo politinio ir ekonominio raštingumo, dorinės kultūros brandos. Šie visuomeninio gyvenimo pokyčiai įmanomi tik radikaliai reformuojant Lietuvos švietimą, keliant jam iš esmės naujas užduotis, nes švietimas - pamatinis visuomenės raidos veiksnys, visų socialinių reformų pagrindas.

Lietuvos švietimo koncepcijoje (1992) pabrėžiama, kad reformuota mokykla turėtų padėti asmeniui atsiskleisti socialinėje ir kultūrinėje erdvėje, brandinti kultūrinę savimonę ir nuostata, kad jis yra ne vien gimtosios kultūros vartotojas, bet ir jos kūrėjas, atsakingas už jos raidą ir identiteto išsaugojimą.

Pasak A. Juodaitytės (2003), „šiuo metu tiek mokslininkai, tiek pedagogai praktikai stokoja gebėjimo matyti vaiką jo socialinėje erdvėje, įvertinti pastarosios tinkamumą vaikui bei prognozuoti, kokios gali būti nepageidaujamos pasekmės vaikui sąveikaujant su aplinka (raidos procesai ir asmenybės struktūra). Atsiranda būtinumas suvokti labai sudėtingą, integralią (socialinę, psichinę bei kultūrinę) vaiko sąveiką su aplinka ir tos sąveikos su vaiku kontekstus: vaikas-aplinka – raida - vaikas” (Juodaitytė, 2003, p.68).

1.1. Ugdomosios aplinkos samprata

Ugdymas - asmenybę kuriantis žmonių bendravimas sąveikaujant su aplinka bei žmonijos kultūros vertybėmis. Žodžio „ ugdymas“ turinys turi vieną požymį – kelti į ūgį, t.y. auginti, kad didėtų, plėtotųsi, vystytųsi, bręstų. Todėl ugdymas – bendriausia pedagogikos kategorija. Ugdymo sąveikos apimtis didelė; ji apima augimą, švietimą, mokymą, lavinimą, auklėjimą, formavimą (Jovaiša, 1993).

Ugdymas vyksta derinant veiklą, bendravimą, bendradarbiavimą, santykius ir sąveiką. Tai labai sudėtingas, daugiaaspektis ir giluminis procesas, bet jame dominuoja bendravimas - išorinis ir vidinis kontaktavimas keičiantis informacija, patirtimi. Todėl galima skirti dvi ugdymo puses: išorinę (pedagoginius ugdymo veiksmus) ir vidinę (ugdymosi vyksmus) (Jovaiša, 1993).

V.Rajeckas teigia, kad „, ugdymui priskiriant pedagogų ir ugdytinių bendrą veiklą, jų įvairiapusį bendravimą, suaugusiųjų vadovavimą ir pan., siekiama ypač reikšmingo tikslo perduodant svarbiausią visuomeninės patirties dalį, suformuoti asmenybę, ją parengti gyvenimui“ (Rajeckas, 1999, p. 9).

Autorius mano, kad asmenybę ugdo ne tik mokykla, bet ir visa aplinka, tai yra šeima, gamta, masinės komunikacijos priemonės, religinės institucijos, visuomeninės organizacijos ir pan. (Rajeckas, 1999).

Pasak J. Mulevičienės (2005), daugelio mokslininkų aplinkos sąvoka apibrėžiama skirtingai – tai pasyvus įvairių reiškinių darinys (Laužikas, 1997), žmonių gyvenimo, jų vystymosi ir veiklos sąlygos (Juodaitytė, 2002; Leliūgienė, 1997), kompleksas įvairių išorinių reiškinių, stichiškai veikiančių žmogų (Savickytė, 1997), gamtinių, geografinių, klimato, kultūrinių, socialinių sąlygų visuma, kurioje gyvena žmonių grupė ir su kuria jie sąveikauja (Berleant, 1997; Haapala, 1999; Targamadzė, 1999), veiksnys, netikslingai ugdantis, lavinantis, formuojantis asmenybę (Barkauskaitė, 2001; Jovaiša, 2001, 1993; Vaitkevičius, 1981), visuma veiksmų, darančių įtaką asmenybei ir sukeliančių tam tikras psichines reakcijas (Kowalczyk, 2000), natūralios ir socialinės aplinkos sistema, apimanti materialiąją civilizaciją bei dvasinę kultūrą (Ning, 2001).

L.Šiaučiukėnienė, O.Visockienė ir P.Talijūnienė (2006) išskiria edukacinę ir mokymosi aplinkas. Apibendrinamos įvairių mokslininkų mintis autorės teigia, kad :

„ 1. Edukacinė aplinka - tai dinamiška mokymo ir mokymosi erdvė, sukurta ir veikiama edukatoriaus bei sąlygota edukacinio tikslo, jį atitinkančio turinio bei jo įsisavinimą paremiančių metodų, būdų .

2. Mokymosi aplinka – tai erdvė, kurioje mokomasi padedant įvairioms mokymo priemonėms, metodams ir būdams, naudojantis įvairiais informacijos šaltiniais, atsirenkant ir interpretuojant informaciją, ir sąmoningos, konstruktyvios veiklos būdu, grindžiamu refleksija, įgyjama žinių, gebėjimų ir vertybių .

3. Priklausomai nuo to, kaip konkretus mokinys identifikuoja jam sukurta edukacinę aplinką, jo mokymosi aplinka gali iš dalies sutapti, visiškai nesutapti arba visiškai atitikti edukacinę aplinką. <...> Idealu, kai edukacinė aplinka ir mokinio mokymosi aplinka sutampa arba mokymosi aplinka apima visą edukacinę aplinką ir yra dar platesnė. Blogiausia – kai edukacinė ir individo mokymosi aplinkos visiškai nesutampa“ (Šiaučiukėnienė ir kt., 2006, p.209-210).

V. Jasvinas (2001) ugdomąją aplinką apibrėžia, kaip įtakų ir sąlygų asmenybės formavimui (si), pagal užsibrėžtą tikslą, sistemą, o taip pat jos vystymosi galimybes, esančias socialinėje ir daiktinėje - erdvinėje aplinkoje.

Šiame darbe, remiantis L. Jovaiša (1993, 1997, 2001), B.Bitinu (1996, 2000), V.Rajecku (1999), A.Zulumskyte (2006) ir kt., **ugdomąja aplinka** apibrėšime ugdytojo kuriamą klasės erdvę, kurioje vyksta nuolatinis vaiko ugdymo bei ugdymosi procesas. Palankios, individualiausias ugdytinių savybes ir poreikius atitinkančios ugdomosios aplinkos sukūrimas tiesiogiai padeda pasiekti pradinę mokyklai keliamą tikslą - ugdyti sveiką, smalsų, aktyvų, kūrybingą, elementaraus raštingumo ir socialinių, informacinių, pažinimo, veiklos gebėjimų bei bendrųjų žmogaus vertybių pamatus įgijusį vaiką.

1.2. Ugdomosios aplinkos struktūra

S. Stašienė ir N. Petkevičienė (2003) pagal U. Bronfenbrennerį teigia, kad nagrinėjant aplinkos įtaką žmogui, išskiriamos šios skirtingų lygių sistemos: *mikrosistema*, kuriai priklauso tiesiogiai prieinama aplinka, su kuria asmuo kasdien susiduria, kurioje gyvena. Tai šeima, mokykla, bendraamžiai, kiemas ir kt.; *mezosistema* – tai aplinka, veikianti asmenį ne tiesiogiai, o per mikrosociumą (artimiausią žmogaus erdvę ir socialinę aplinką, betarpiškai veikiančią jo vystymąsi). Tai - kaimynai, bendraamžių šeimos, tėvų draugai, radijas, TV; *makrosistema* – aplinka, kurioje asmuo gyvena, šios aplinkos nariams būdingas vertybines nuostatas; *chronosistema* (*echosistema*) – išoriniai įvykiai, vienaip ar kitaip paveikę visuomenės vystymąsi, jos kultūrą, sociokultūrinės vertybes.

S.Stašienė ir N.Petkevičienė (2003) teigia, kad kiekvienas žmogus dar susikuria ir savo individualiąją aplinką (sistemą) - subjektyvią realybę, kurią susikuria, susiformuoja remdamasis savo asmenine patirtimi, priklausomai nuo vidinio pasaulio struktūros ir įvairių veiksnių. Žmogaus individualiąją aplinką (subjektyviąją realybę) formuojančius veiksnius autorės skirsto į keturias grupes:

- *prigimtiniai* (tėvai, kiti šeimos nariai, artimieji, valstybė, mikrosociumas),
- *paskirtiniai* (lopšeliai, darželiai, auklėtojos, mokyklos, mokytojai, universitetai, bibliotekos, įvairios organizacijos),
- *atsitiktiniai* (atsitiktiniai žmonės, neformalios grupės, radijo, TV laidos, gamtos reiškiniai),
- *kiti veiksniai* (mažai žinomi perinataliniai (iki gimimo) išgyvenimai.

(Stašienė ir Petkevičienė , 2003).

„Ugdytinį veikia daugybė įvairių veiksnių. Vieni jų <...> glūdi pačiame ugdytinyje, ir iš paties savęs spontaniškai ar kokios nors vidinės reakcijos sužadinti veikia asmens vystymąsi, taigi turi ugdymo veiksmui veikmės – tai yra endogeniniai veiksniai“ (vidinės kilmės, sukeliama vidinių priežasčių). „Kiti veiksniai plaukia iš ugdytinio aplinkos: iš pačios gamtos, iš bendruomenės bei

atskirų žmonių ir iš kultūros – tai egzogeniniai veiksniai“ (sukeliama išorinių priežasčių; kilę iš išorės). „ Tiek endogeniniai, tiek egzogeniniai veiksniai daugiau ar mažiau yra ugdomojo vykimo subjektai, veikią asmens ne tik vystymąsi, bet ir ugdymą bei ugdymąsi“ (Laužikas, 1993, p. 67).

L. Jovaiša studijų knygoje „ Edukologijos pradmenys“ rašo, kad „ Ugdytinio aplinka - netikslingas ugdytojas. Ugdytinis susijęs ne tik su broliais, seserimis, tėvais ir draugais (visi jie dalyvauja ugdymo procese). Jį taip pat veikia Žemė ir Dangus, socialiniai žmonių santykiai, pasaulietinė ir religinė kultūra, kuri skleidžia jam neišsemiamą šviesos ir tamsos, gėrio ir blogio, grožio ir bjaurumo, tiesos ir melo informaciją. Ji perimama, perdirbama ir jį vienaip ar kitaip ugdo. Tai vadinama netikslingu ugdymu. Šis netikslingas ugdymas apima daugiau laiko negu tikslingasis mokykloje. <...> Aplinka – paslaptینگasis ugdymo veiksnys. Paslaptینگasis dėl to, kad jos informacijos srautų į žmogaus sielą neįmanoma moksliskai iširti, nes nežinoma, kaip priimtoji informacija bus perdirbama. Reakcija į išorinius informacinius signalus atspindi momentinę psichofizinę individo struktūrą (o gal ir visiškai neatspindi). Pasak I.Kanto, taip ugdymas lieka didžiaja paslaptimi“ (2001, p.9-10).

Pagal A.Zulumskytę (2006) remiantis P.Dalin, A.Hargreaves, M.Fullan, D.M.Kowalczyk ir kt. galima teigti, jog socialiniu ir kultūrinu požiūriu mokyklos aplinka gali būti suprantama kaip :

- 1) išorinė mokyklinė aplinka (mokyklos pastatas, teritorija, klasės (patalpos) įranga ir kt.) labiau atspindinti socialinį mokyklos aplinkos aspektą;
- 2) vidinė mokyklinė aplinka (mokinių ir mokytojų tarpusavio santykiai, institucijos valdymo stilius, vidaus tvarkos taisyklės, mokyklos tradicijos, bendrasis mokyklos mikroklimatas, kiekvieno vaiko emocinė savijauta) - kultūrinį mokyklos aplinkos aspektą.

A.Zulumskytė (2006) teigia, jog vidinė aplinka yra vienas svarbiausių faktorių, užtikrinančių sėkmingą ugdytinio asmenybės formavimąsi, jo savimonės ir saviraiškos galimybes. Mokyklinė intern aplinka (lot. *internus* – vidinis) – tai ugdymo institucijoje vykstančio ugdymo ir ugdymosi proceso dalyvių tarpusavio santykių raiškos visuma.

Vis dėlto, pasak autorės, išorinė mokyklinė aplinka yra racionalusis pagrindas, leidžiantis apibrėžti tam tikrą baigtinę ugdymo institucijos erdvę, kurioje gali būti kuriama ir puoselėjama vidinės aplinkos kultūra – susidaro tam tikras mikroklimatas, rutuliojasi žmonių tarpusavio santykiai ir pan. Išorinė mokyklinė aplinka (kaip ir vidinė) turi reikšmingos įtakos ugdytinio dvasinei brandai – jo emocinei savijautai, mokymuisi, bendravimo ir bendradarbiavimo poreikių įgyvendinimui . Mokyklinė ekstern aplinka (lot. *eksternus* – išorinis) yra racionali daiktinė ugdymo institucijos erdvė, kurioje vyksta nuolatinis vaiko ugdymo ir ugdymosi procesas. Ypač ši įtaka ryški pradinėse klasėse, kai vaikas tik pradeda ilgą savo gyvenimo mokykloje laikotarpį.

B. Bitinas (1996, 2000) išskiria penkis ugdymo realybės lygmenis :

- societarinį;
- socialinį pedagoginį;
- institucinį;
- interpersonalinį;
- intrapersonalinį.

Pasak autoriaus, *societarinis* ugdymo lygmuo yra bendriausias ir nusako, kokios reikalingos visuomenės narių ugdymo sąlygos. Šis lygmuo dažniausiai sutampa su valstybiniu, kartais etniniu. Jį apibūdina ugdymo teisinis reguliavimas, nors kartais implikuoja bendra filosofinė vertybių sistema.

Socialinis pedagoginis ugdymo lygmuo, anot autoriaus, tai visuomenės institutų, skirtų (tiesiogiai ar netiesiogiai) ugdymui, funkcionavimas. Šiuo lygmeniu nagrinėjami institutų tarpusavio ryšiai, konstruojama tokia ugdymo sistema, kurioje kiekvienas iš institutų atlieka daugumą nužymėtas funkcijas. Šios sistemos paskirtis – vykdyti visuomenės užsakymą, įtvirtinti tuos socialinius santykius, kurie šią sistemą sukūrė. Tačiau autorius neatmeta galimybes, kad tokia sistemos paskirtis gali prieštarauti ugdymui, orientuotam į būsimą visuomenę.

Institucinį ugdymo lygmenį B.Bitinas (1996, 2000) sieja su ugdymo institucija, kurios paskirtis – ugdymo proceso dalyvių veiklos optimizavimas. Kai ugdymas sėkmingas instituciniu lygmeniu (šeimoje, mokykloje, vaikų darželyje, papildomo ugdymo institucijoje ir pan.), galima tikėtis visos visuomenės tobulėjimo, o institucinio ugdymo nesėkmės bei problemos perauga į visuomenės problemas.

Pasak B.Bitino (1996, 2000), *interpersonalinis* ugdymo lygmuo yra pedagoginis tiesiogine prasme, nes šiuo lygmeniu ugdymas nagrinėjamas kaip ugdytojo ir ugdytinių sąveika. Sąveikos turinys – ugdomosios informacijos srautai: tiesioginis, kuriuo ugdytiniams perteikiama apibendrinta žmonijos patirtis, ir grįžtamasis, su kurio pagalba ugdytojas gali valdyti ugdytinių individualios patirties raidą. Šie informaciniai srautai *sukuria ugdomąją aplinką*, kuri sąlygoja ugdytinių asmenybės saviraidą. Tuo pačiu, pedagoginės sąveikos dėka, tobulėja ir paties ugdytojo asmenybė.

Intrapersonaliniu lygmeniu ugdomoji sąveika nagrinėjama kaip vidinės individo asmenybės fenomenas. Jo esmė - „, šio individo tobulinimasis. Bendruoju atveju šis lygmuo apibūdina visų jau aptartų ugdymo lygmenų rezultatyvumą, nes pats ugdymas kaip permanentinė realybė gali funkcionuoti tik individų poreikio ugdytis (lavintis, auklėtis, fiziškai tobulėti ir pan.) pagrindu. Nors asmenybės saviugdodos komponentas egzistuoja visais ugdymo lygmenimis, tik intrapersonaliniu lygmeniu jis įgyja gryną raišką“ (Bitinas, 1996, p.64; 2000, p.121).

Pasak autoriaus kiekvienas iš aptartųjų ugdymo lygmenų turi tam tikrą vidinę laisvę, todėl gali būti analizuojamas atsietai nuo kitų lygmenų.

Suzuki talentų ugdymo Lietuvoje koncepcijoje (2005) nurodoma, kad kiekvienas vaikas yra iš prigimties pajėgus išsiugdyti talentą bet kuriai meno ir mokslo sričiai, jei jam bus sukurta palanki gebėjimams atsiskleisti ugdomoji aplinka. Labai svarbu, kad vaiką suptų kiek įmanoma įvairesnė ugdomoji aplinka. Ji turi atliepti formaliojo bei neformaliojo vaikų ugdymo tikslus: būti jauki ir saugi, aprūpinta ugdymo procesui reikalingomis priemonėmis.

LR Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. birželio 23 d. įsakyme dėl Montessori pedagogikos Lietuvoje sampratos nurodoma, kad M. Montessori pedagoginės sistemos esmę įkūnija trys jos komponentai: savita vaiko asmenybės raidos tarpsnių su jiems būdingais fiziniais ir dvasiniais asmens poreikiais samprata; savita, minėtus raidos tarpsnius atitinkanti ugdomoji aplinka ir priemonės; mokytojo – vaiko asmenybės raidos stebėtojo ir vadovo – vaidmens ugdymo procese samprata.

Ten pat nurodoma, kad M. Montessori pedagoginėje sistemoje itin svarbi vieta skiriama individualiai vaiko veiklai. Pagrindą tokiai veiklai sukuria specialiai paruošta ugdomoji aplinka ir darbai pagal M. Montessori pedagoginės sistemos metodus profesionaliai pasirengęs mokytojas. Paruošta aplinka yra pritaikyta atitinkamo amžiaus tarpsnio asmens ugdymosi reikmėms ir sudaro galimybę mokiniui individualiai rinktis pageidaujamą veiklą, tenkinti savo poreikį tyrinėti, veikti, pažinti, judėti, puoselėti pasitikėjimą savo jėgomis, įgyvendinti sociokultūrinius – bendravimo, estetinius, tautinius, dorovinius, religinius – bręstančios asmenybės interesus.

Anot B.Simonaitienės (2004), moksleiviai turi įgyti keletą esminių gebėjimų: mąstymo, problemų sprendimo, bendravimo su žmonėmis, grupės dinamikos, be to, specialiųjų dalykų gebėjimų. Tokią moksleivių kompetenciją galima pasiekti, kai esti mokymuisi palankus klimatas – mokykloje ir klasėje viskas parengta mokymuisi ir augimui. Vienas iš būdų pasiekti tokią moksleivių kompetenciją yra atitinkamai formuojama ir nuolat tobulinama edukacinė aplinka (programos, technologijos, mokytis padedančios strategijos) ir tai gali būti realizuota mokytojui analizuojant, tiriant savo veiklą, diskutuojant su moksleiviais, tiriant jų poreikius ir t.t. (Simonaitienė, 2004).

Pasak B.Bitino (2000), tarp teorijos ir praktikos yra tarpinė grandis – ugdymo technologija. Ugdymo procesas visada grindžiamas tam tikra technologija. Edukologijos moksluose skiriamos keturios bendrosios ugdymo technologijos. Pirmoji, susiformavusi kartu su ugdymu, grindžiama ugdytojo žodžiu bei jo demonstruojamu pavyzdžiu. Pagrindinė jos idėja - klausyk, ką aš sakau, daryk, kaip aš darau.

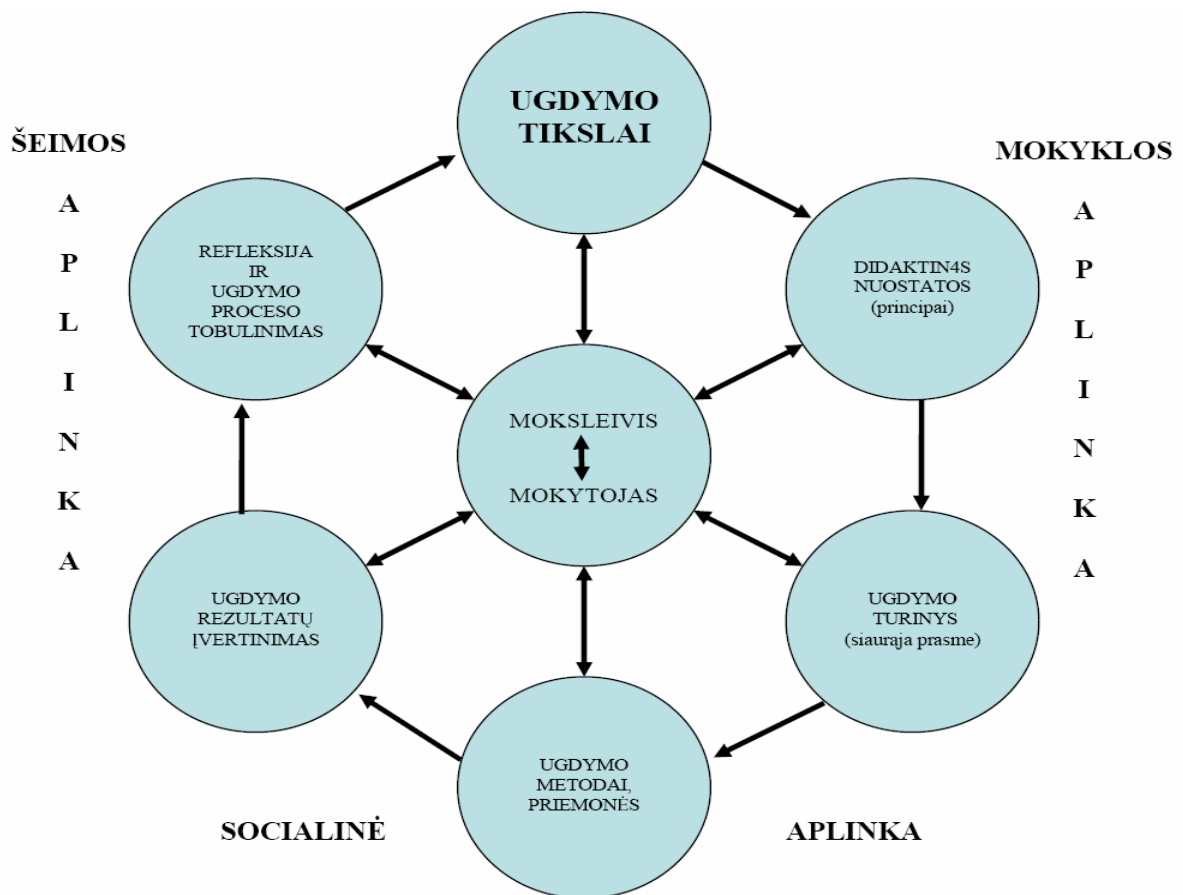
Ją pakeitė nauja, grindžiama vadovėliu, kuris laikomas absoliučia mokymo priemone, o jame pateiktos tiesos – neginčijamos.

XX a. pradžioje kūrėsi į ugdytinio vidinių galių, jo individualios patirties plėtrą orientuota technologija. Tokios technologijos pagrindas yra pačių ugdytinių veiklos – žaidybinės, pažintinės, visuomeninės, meninės ir kitokios – organizavimas.

XXI a. formuojasi šiuolaikinėmis informacinės technikos priemonėmis grindžiama ugdymo technologija. Jos pagrindas – videokompiuteriniai tinklai (Bitinas, 2000).

B.Bitinas (2000) teigia, kad svarbus technologijų kaitos ypatumas yra tas, kad naujosios nepaneigia senųjų, todėl gali būti suderintos su anksčiau įsitvirtinusiomis, o tokia sąveika sudaro ugdymo proceso įvairovės sąlygas.

Visą ugdymo procesą V. Jonynienė sąlygiškai pavaizdavo schema (žr. 1 pav.)

1 pav. Ugdymo procesas (V.Jonynienė, 2003)

Kaip matyti schemeje, svarbų vaidmenį ugdymo procese vaidina ugdymo tikslai, nes „ugdymo tikslų formulavimas – pagrindinė problema visais ugdymo realybės lygmenimis. Išmokyti ar išauklėti žmogų įmanoma tik tada, kai jis pats įžiūri ugdymo prasmę, kai ugdytojo formuluojami tikslai transformuojami į saviugdodos tikslus“ (B.Bitinas, 2000, p.35).

Apibendrinant galima teigti, kad interpersonaliniame ugdymo lygmenyje sukurta klasės ugdomoji aplinka, tiesiogiai sąlygojanti ugdytinių asmenybės saviraidą ir, pedagoginės sąveikos dėka, sudaranti galimybę paties ugdytojo asmenybės tobulėjimui, apima ugdymo(si) proceso dalyvių tarpusavio santykius, ugdytojo numatytus ugdymo tikslus, jų realizavimui pasirinktą ugdymo turinį, didaktines nuostatas, technologijas. Taip pat ir fizinę aplinką, nuo kurios jaukumo ir saugumo, savitumo ir aprūpinimo ugdymo procesui reikalingomis priemonėmis taip pat priklauso ugdymo tikslų realizavimo sėkmė.

1.3. Pradinį ugdymą reglamentuojančių dokumentų analizė

LR Švietimo įstatymas (2003) apibrėžia Lietuvos Respublikos švietimo tikslus, principus, švietimo sistemos sandaros, veiklos, santykių pagrindus, valstybės įsipareigojimus švietimo srityje.

LR Švietimo įstatymo (2003) pirmojo skirsnio 2 straipsnyje ugdymas apibrėžiamas kaip – mokymas, lavinimas, įgūdžių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų formavimas. Antrojo skirsnio 9 straipsnyje apibrėžiamas pradinis ugdymas:

1. Pradinio ugdymo paskirtis – suteikti asmeniui dorinės ir socialinės brandos pradmenis, kultūros, taip pat ir etninės, pagrindus, elementarų raštingumą, padėti jam pasirengti mokytis pagal pagrindinio ugdymo programą.
2. Pradinio ugdymo pirmąją klasę vaikas pradeda lankyti, kai tais kalendoriniais metais jam sueina 7 metai.
3. Pradinis ugdymas anksčiau, nei nurodyta šio straipsnio 2 dalyje, gali būti teikiamas tėvų prašymu ir jeigu vaikas yra pakankamai tokiam ugdymui subrendęs.
4. Ketverių metų pradinio ugdymo programą vykdo mokyklos-darželiai, pradinės ir kitos mokyklos.
5. Pradinis išsilavinimas įgyjamas baigus pradinio ugdymo programą.

Švietimo įstatyme apibrėžiama: psichologinė pagalba, socialinė pedagoginė pagalba, sveikatos priežiūra mokykloje, pagalba mokyklai ir mokytojui, neformalusis vaikų švietimas, savišvieta, Lietuvos gyventojų teisė ir pareiga mokytis, priėmimo į mokyklą, perėjimo į kitą mokyklą ir pašalinimo iš mokyklos tvarka, teisė mokytis valstybine ir gimtąja kalba, teisė mokytis tikybos, vežiojimas, apgyvendinimas, maitinimas, švietimo kokybė, mokymosi pasiekimų vertinimas, materialinis švietimo aprūpinimas ir mokymosi krūvis, mokyklų grupės ir tipai, mokyklos veikla, mokinio, tėvų (globėjų, rūpintojų), mokytojo ir kito švietimo teikėjo teisės ir pareigos, švietimo valdymas ir savivalda, švietimo finansavimas.

Pradinio ugdymo turinį reglamentuoja:

- Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir išsilavinimo standartai I-X klasėms : priešmokyklinis, pradinis, pagrindinis ugdymas, patvirtinti LR švietimo ir mokslo ministro 2003 m. liepos 9 d. įsakymu Nr. ISAK–1015.
- Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo ugdymo procese samprata, patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2004 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. ISAK-256 (Žin., 2004, Nr.35- 1150).

Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai (2003) yra pagrindinis valstybės lygmens dokumentas, rengiamas priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo pakopoms. Bendrųjų ugdymo programų ir išsilavinimo standartų paskirtis – laiduoti ugdymo dermę, tęstinumą ir kokybę visose šalies mokyklose. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai yra vientisas dokumentas.

Bendrosios programos nusako ugdymo kryptį (tikslus, uždavinius), taip pat tai, ko ir kaip turėtų būti mokomi moksleiviai (ugdymo turinį ir metodus), kad įgytų jiems būtiną žinojimą ir supratimą, išsiugdytų esminius gebėjimus ir vertybines nuostatas. (Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai , 2003, p. 5).

Atnaujintose programose ir išsilavinimo standartuose (2003) daugiau dėmesio skiriama tam, kad :

- moksleiviams būtų sudarytos kuo palankesnės sąlygos įgyti ir plėtoti asmeninę, socialinę, pažinimo ir kultūrinę kompetenciją, kurią sudaro vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir supratimo visuma;
- būtų užtikrinta aukšta ugdymo(si) kokybė;
- ugdymo turinys ir procesas glaudžiau sietųsi su moksleivių patirtimi ir aktualiais sociokultūriniais jų gyvenamosios aplinkos poreikiais;
- moksleiviai patirtų sėkmę mokydami ir išvengtų socialinės atskirties.

(Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2003, p. 6)

Priešmokyklinis, pradinis ir pagrindinis vaiko ugdymas laikomas vienu svarbiausių šiuolaikinės švietimo politikos prioritetų, mokymosi visą gyvenimą pagrindu. Sėkmingai įveiktas šis bendrojo ugdymo tarpsnis kloja pamatą tolesniam asmens mokymuisi, būsimai akademiniai, darbinei karjerai (ten pat, p. 7).

Pradiniam ugdymui keliamas tikslas – išugdyti sveiką, aktyvų, kūrybingą, elementaraus raštingumo ir socialinių, informacinių, pažintinių, veiklos gebėjimų bei vertybinių nuostatų pagrindus įgijusį vaiką (ten pat, p.8).

Siekiant užsibrėžtų tikslų, mokyklai iškyla šie pagrindiniai ugdymo uždaviniai:

- užtikrinti darnią prigimtinių moksleivio galių plėtotę, puoselėti jo dvasinę kultūrą, pilietiškumą;
- sudaryti moksleiviams sąlygas įgyti sociokultūrinio raštingumo pagrindus, padėti išsiugdyti asmeninę, socialinę, pažinimo (kalbinį, matematinį, gamtamokslinį ir technologinį raštingumą) bei kultūrinę kompetenciją, reikalingą sėkmingam iškylančių asmeninio bei socialinio gyvenimo klausimų sprendimui;
- padėti moksleiviams išsiugdyti komunikacinius gebėjimus, įgyti informacinės kultūros, kompiuterinio raštingumo pagrindus, atitinkančius šiandieninio gyvenimo ir ateities poreikius;
- atskleisti ir plėtoti kūrybines moksleivių galias, ugdyti meninę ir estetinę kompetenciją, padėti įsitraukti į kultūrinį bendruomenės gyvenimą;
- ugdyti moksleivių gebėjimą kritiškai mąstyti, spręsti problemas;
- ugdyti moksleivių pasitikėjimą savo jėgomis, iniciatyvumą, savarankiškumą, nusiteikimą imtis atsakomybės, nuostatą ir gebėjimą mokytis visą gyvenimą, tobulėti.

(Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai , 2003, p. 8.)

2004 m. vasario 25 d. LR švietimo ir mokslo ministras įsakymu Nr. ĮSAK-256 patvirtinta Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo samprata. Ši samprata – tai mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo kaitos strategija, nusakanti pagrindines vertinimo nuostatas ir principus, tikslus ir uždavinius. Sampratoje plačiausiai aptariamas vertinimas ugdymo procese, nes pasikeitus ugdymo tikslams būtent čia laukiama didžiausių pokyčių.

Pradiniame ugdyme prielaidas mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimui tobulinti sukuria ideografinio (individualios pažangos) vertinimo sistema.

Individualios pažangos (ideografinis) vertinimas – vertinimo principas, pagal kurį lyginant dabartinius mokinio pasiekimus su ankstesniaisiais stebima ir vertinama daroma pažanga. Vengiama lyginti mokinių pasiekimus tarpusavyje.

Pagal vertinimo tikslus taikomi šie pagrindiniai vertinimo tipai:

- Diagnostinis vertinimas – vertinimas, kuriuo naudojamosi siekiant išsiaiškinti mokinio pasiekimus ir padarytą pažangą baigus temą ar kurso dalį, kad būtų galima numatyti tolesnio mokymosi galimybes, suteikti pagalbą įveikiant sunkumus.
- Formuojamasis vertinimas – nuolatinis vertinimas ugdymo proceso metu, kuris padeda numatyti mokymosi perspektyvą, pastiprinti daromą pažangą, skatina mokinius mokytis analizuoti esamus pasiekimus ar mokymosi spragas, sudaro galimybes mokiniams ir mokytojams geranoriškai bendradarbiauti.

- Apibendrinamasis vertinimas – vertinimas, naudojamas baigus programą, kursą. Jo rezultatai formaliai patvirtina mokinio pasiekimus ugdymo programos pabaigoje.
- Kriterinis vertinimas – vertinimas, kurio pagrindas – tam tikri kriterijai (pvz., standartai), su kuriais lyginami mokinio pasiekimai.

(Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo samprata, 2004, p.2).

Vertinimu mokytojas siekia padėti mokiniui mokytis ir bręsti kaip asmenybei; pateikti informaciją apie mokinio mokymosi patirtį, pasiekimus ir pažangą; nustatyti savo darbo sėkmę, priimti pagrįstus sprendimus.

Nauja vertinimo, kaip mokytis padedančio proceso, samprata grindžiama šiais dokumentais: Bendrosiomis programomis ir išsilavinimo standartais (2002, 2003), Bendraisiais ugdymo planais (2003), Pradinio ugdymo samprata (2003), Brandos egzaminų programomis (2003).

Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata įgyvendinama laisvai, vykdam priemonių plano Valstybės strategijos 2003 – 2012 m. nuostatomis įgyvendinti priemonės.

Vertinimo samprata – dokumentas, kuriuo turi remtis ir savo veikloje vadovautis mokytojai.

Tam, kad geriau suvokti, kaip keičiasi ugdymo tikslai ir uždaviniai, didaktinės nuostatos, ugdymo turinys, priemonės, metodai bei vertinimas pradinėje mokykloje, V. Jonynienė sudarė lentelę.

1 lentelė

Pradinio ugdymo kaita (V. Jonynienė , 2003)

	NUO	LINK
Tikslai	Išmokyti vaiką skaityti, rašyti, skaičiuoti bei parengti mokytis dalykinėje sistemoje.	Ugdyti sveiką, smalsų, aktyvų, kūrybingą, elementaraus raštingumo ir socialinių, informacinių, pažinimo, veiklos gebėjimų bei bendrųjų žmogaus vertybių pamatus įgijusį vaiką.
Didaktiniai principai	Dalykinės žinios.	Kompetencijų (žinių, bendrųjų bei dalykinių gebėjimų, vertybinių nuostatų) plėtojimas.
	Ugdymo proceso centre – mokytojas.	Ugdymo proceso centre – vaikas (jo asmenybė bei individualybė, jo poreikiai, polinkiai, interesai).
	Mokymasis – reprodukcinio (antgamtinio) pobūdžio.	Mokymasis – aktyvus, konstruktyvus, produktyvus kūrybinis procesas, vykstantis aktyviai bendradarbiaujant: moksleiviui ir mokytojui, moksleiviams tarpusavyje, mokytojų komandai, mokyklos bendruomenei.

	NUO	LINK
Ugdymo turinys	Akademiškas, grįstas dalyko (mokslo) logika.	Aktualus, prasmingas, naudingas, susietas su vaiko realaus gyvenimo problemomis. Prieinamas vaikui, atliepiantis jo amžiaus tarpsnio ypatybes bei poreikius.
	Griežtai skirstytas į dalykus.	Integralus (visais aspektais - asmenybiniu, sociokultūriniu, tarpdalykiniu).
	Linijinio pobūdžio (tolygiai augantis).	Augantis „spirale“, koncentriškas (pradinėje mokykloje išskiriami 2 sąlygiški koncentrai).
Ugdymo turinio planavimas	Planavimo, griežtai laikantis programinio turinio (teminio nuoseklumo ir laiko).	Planavimo adaptuojant, konkretizuojant Bendrąsias programas ir išsilavinimo standartus (siektinus rezultatus); atsižvelgiant į regiono, mokyklos, klasės, moksleivių poreikius; atrenkant, parenkant mokymo priemones, medžiagą, metodus; siaurinant arba plečiant medžiagos apimtį ir t.t.
	Planavimo „frontaliai“, orientavimosi į vidutinį mokinį.	Diferencijuojant ugdymo turinį (tai daroma per adaptuotas programas, papildomąjį ugdymą, ankstyvąjį kalbą, kryptingą meninį ugdymą ir pan.)
	Teminio išplanavimo visai klasei.	Planavimo, atsižvelgiant į individualius moksleivio ar jų grupės ugdymosi poreikius. t.y. individualizuojant darbą.
Ugdymo metodai	Reprodukciniai metodai: informacijos įsiminimas ir atgaminimas.	Aktyvieji (veiklinantieji) metodai, skatinantys iniciatyvumą, veiklumą, padedantys įgyti svarbių, prasmingų žinių; ugdantys nuostatą nuolat mokytis ir atsinaujinti.
	„Formuojantieji“ metodai: mokytojas „lipdo“ asmenybę.	Ugdantys vertybines nuostatas, plėtojantys bendruosius bei dalykinius gebėjimus; leidžiantys įsivertinti ir prisiimti atsakomybę už savo veiklos (mokymosi) rezultatus; teikiantys galimybę mokytis savarankiškai.
	Orientuoti į akademinį mokymą (dėstant).	Atitinkantys šio amžiaus tarpsnio vaikų raidos ypatumus; panaudojantys jau turimą vaikų patyrimą; grįsti veikla, išgyvenimu.
Ugdymo priemonės	Naudojama viena, valstybiškai įtvirtinta vadovėlių sistema.	Mokytojas (mokytojų grupė) pasirenka vadovėlius (jų sistemas, komplektus) iš ŠMM rekomenduojamų, atsižvelgdamas į moksleivių ir tėvų pageidavimus. Papildomas ugdymo priemonės - pažintinė, grožinę literatūrą, žinytus, žodynus, enciklopedijas, užduočių sąsiuvinius, audio-, video-, kompiuterinę ir pan. medžiagą mokytojas pasirenka, atsižvelgdamas į moksleivių poreikius ir galimybes, pažangos ir pasiekimų lygį, ugdymo tikslus, ugdymo turinio srities specifiką, ugdymo metodus.
	Vadovėlis- pagrindinė, svarbiausia programos „įsisavinimo“ priemonė.	Vadovėlis – viena iš priemonių, su kuriomis mokytojas dirba, siekdamas valstybinėse Bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose nurodytų tikslų.
	Vadovėlis – unifikuotas, standartizuotas „vidutiniam“ vaikui.	„Atviras“ vadovėlis – skirtas visiems, visokiems vaikams, leidžiantis diferencijuoti medžiagą: pagal išgales, polinkius, interesus, parinkti skirtingo sunkumo užduotis ir pan.

	NUO	LINK
Ugdymo priemonės	Vadovėlis „išeinamas“	Su vadovėliu dirbama: atrenkama medžiaga, pasirenkamos užduotys, pergrupuojamos, varijuojamos temos ir t.t.
	Pavieniai vadovėliai	Vadovėlių komplektai: mokinio vadovėlis, mokytojo vadovėlis – Mokytojo knyga, pratybų sąsiuvinis, audio-, video-, kompiuterinė įranga bei medžiagos ir t.t.
Pažangos ir pasiekimų vertinimas	Vertinimo, skirto konstatuoti esamą padėtį, taip pat disciplinuoti, bausti.	Vertinimo, skirto skatinti moksleivių asmenybės brandą, kelti mokymosi motyvaciją, padėti mokytis, siekti bendrųjų ugdymo tikslų, nustatyti moksleivio pasiekimus ir pažangą, numatyti tolesnio ugdymo(si) žingsnius, koreguoti ugdymo procesą, informuoti moksleivius, jų tėvus, mokyklos bendruomenę, švietimo politikus ir visuomenę.
	Įvertinimo pažymiu už žinias	Vertinimo, orientuoto į išsilavinimo standartuose nusakytus kriterijus, akcentuojančius gebėjimų, vertybinių nuostatų, supratimo plėtojimą.
	Rūšiuojančio, skirstančio į „gerus“ ir „blogus“ vertinimo.	Vertinimo, grįsto individualios pažangos (ideografiniu) principu, atliekamo, atsižvelgiant į vaiko išgales, keliant atitinkamus reikalavimus jo mokymosi rezultatams.
	Vertinimo metodai ir procedūros unifikuoti.	Vertinimo metodikos ir procedūros atitinka jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko psichologinius ypatumus, vaiko individualybę, išsilavinimo standartų reikalavimus.
	Tėvai apie savo vaiko mokymosi rezultatus sužino iš pažymio.	Tėvai apie vaiko mokymosi rezultatus informuojami išsamiai, suprantamai, sistemingai, pabrėžiant vaiko ugdymosi teigiamus poslinkius, sėkmę, drauge nusakant mokymosi spragas ir galimus nesėkmių įveikimo būdus.
	Įvertinimas formalizuojamas pažymiu.	Mokytojas formalizuoja vertinimo rezultatus pasirinkta forma - pastabomis, įrašais, recenzijomis, aprašais ar kt., įvertinimą fiksuoja vertinimo lapuose, knygelėse, dienynuose ir pan.
	Vertinimo duomenys tarnauja atsiskaitymui prieš administraciją, švietimo skyrių.	Mokytojas, atsižvelgdamas į vertinimo rezultatus, koreguoja savo darbo metodus, turinį, keliamus reikalavimus, ugdymo tikslus...

Pradinio ugdymo programos projekte, patvirtintame LR švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 7 d. įsakymu Nr. 1340, nurodoma, kad ugdymo(si) aplinka suprantama kaip erdvė, kurioje mokiniai būna, mokosi, bendrauja, ir kur nuolat kuriasi tarpusavio santykiai. Aplinka ne tik atspindi vaikų pomėgius, kultūrą, bet ir padeda jiems formotis, yra svarbi jų patyrimui, saviugdai, turi įtakos nekognityviniams rezultatams (pvz., mokiniai nori lankyti mokyklą, nori veikti kartu su bendraklasiais ir t.t.).

Estetiškai patraukloje ir patogioje aplinkoje vaikai ir mokytojai jaučiasi gerai, smagiai, o pagarba mokymosi priemonėms siejasi su vaikų smalsumu ir noru sužinoti. Stimuliuojanti emocinė

aplinka, kurią sudaro šilti, bendradarbiavimu grindžiami mokinių, mokytojų ir tėvų santykiai skatina sėkmingą mokymąsi.

Aplinka, kurioje mokomasi, yra:

Funkcionaliai:

- pritaikyta įvairių poreikių mokiniams ir įvairiems jų poreikiams,
- mobili - klasėje nesunku sukurti mažesnes erdves moksleivių individualiai ar grupinei veiklai, pritaikyti erdvę veiklos specifikai,
- pakanka erdvės judėti, ilsėtis ir veikti,
- įranga ir priemonės atitinka šiuolaikinio ugdymo proceso poreikius ir reikalavimus;

Saugi ir higieniška:

- ergonomiškos darbo (veiklos) vietos (patalpa, baldai, įranga, reikmenys ir kt.),
- tinkamai apšviesta, vėdinama, joje palaikoma optimali darbui temperatūra,
- tinkamai įrengta elektros ir vandentiekio sistema,
- racionaliai saugomos mokymosi priemonės,
- augalai, medžiagos ir daiktai nekenkia sveikatai,
- rengiamasi deramai, pagal metų laikus;

Estetiška:

- jauki, autentiška ir skoninga,
- darni erdvės, daiktų ir spalvų kompozicijos požiūriu,
- pasižyminti mokinių darbų eksponavimo kultūra.

Funkcionalioje, saugioje ir higieniškoje bei estetiškoje ugdomojoje aplinkoje kuriasi santykiai, grindžiami:

Tolerancija:

- norima ir gebama priimti aplinkinius tokius, kokie jie yra,
- akcentuojamas kiekvieno mokinio, kaip asmens, vertingumas, nepaisant jų socialinio bei ekonominio statuso, mokymosi sunkumų, lyties, rasės, tautybės, prigimties ar būdo ypatumų;
- skatinama minčių ir nuomonių įvairovė,
- sudaromos sąlygos skleisti mokinių kritiniam mąstymui ir kitoms intelektinėmis galioms,
- jaučiamas pasitenkinimas priklausomybe bendrijai, bendruomenei,

- kuriamos ir puoselėjamos tradicijos,
- kuriami darnūs berniukų ir mergaičių tarpusavio santykiai,
- kuriami humaniški santykiai su kitais žmonėmis, kitomis klasėmis ir grupėmis,
- ugdoma pagarba kitos tautos, religinių įsitikinimų, rasės ar kultūros žmonėms.

Laisve ir atsakomybe:

- moksleiviui sudaroma galimybė rinktis (pvz., užduotis, individualų darbo tempą, veiklos planą, papildomą veiklą ir kt.) ir kartu ugdomas supratimas, kad už savo pasirinkimus jis yra atsakingas,
- moksleivis kartu su kitais kuria bendrabūvio taisykles, įsipareigoja jų laikytis ir laikosi,
- ugdomas supratimas, kad mokymasis yra socialinis procesas, grindžiamas bendradarbiavimu; jo sėkmė, kokybė priklauso nuo kiekvieno bendruomenės nario įsipareigojimo aktyviai dalyvauti veikloje, prisiimti atsakomybę, dalintis patirtimi, išgirsti kitą.

Kūrybiškumu:

- moksleiviai skatinami dalyvauti įvairioje kūrybinėje veikloje, kad patenkintų saviraiškos poreikį ir atrastų reikiamus problemų sprendimus bei juos perteiktų įvairiomis priemonėmis ir būdais (žodžiais, garsais, simboliais, spalvomis ir kt.),
- sudaromos sąlygos moksleiviams mąstyti, išvelgti, pastebėti problemas, eksperimentuoti, išgyvenant kūrybos ir atradimo džiaugsmą,
- ugdomas palankumas naujumui, savitumui, lavinant vaizduotę, žadinant jautrumą, smalsumą, atvirumą sau ir kitiems,
- skatinamas moksleivių lankstumas, t.y. gebėjimas gerai jaustis bei orientuotis įvairiose situacijose,

Pozityviu vertinimu:

- kuriamos sėkmės situacijos atskiriems vaikams ir visai klasei,
- akcentuojami teigiami mokinio pasiekimai ir jo daroma pažanga,
- moksleiviui sudaromos galimybės aktyviai dalyvauti vertinimo kriterijų kūrime bei pačiame vertinimo procese,
- ugdomas mokinių gebėjimas įsivertinti, dėmesys telkiamas į procesą, o ne į rezultatą,

- ugdomas supratimas, kad nesėkmė ir klaida – tai naudinga patirtis, padedanti siekti sėkmės ir įpareigojanti dirbti,
- suvokiama, kad vertinimas yra natūrali ir būtina mokymosi proceso dalis, t.y. grįžtamasis ryšys, padedantis moksleiviui mokytis.

Apibendrinant galima teigti, kad kiekvienas pradinį klasių mokytojas, kurdamas palankią ugdomąją aplinką, turi remtis LR švietimo įstatyme (2003) apibrėžtais švietimo tikslais, principais, bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose (2003) nusakytu ugdymo kryptimi (tikslais, uždaviniais), ugdymo turiniu ir metodais, mokinių pasiekimų ir pažangos sampratoje išdėstytomis nuostatomis, principais, tikslais, uždaviniais. Siekti, kad ugdomosios aplinkos erdvė, kurioje mokiniai mokosi, bendrauja, taptų funkcionalia, saugia, higieniška ir estetiška, o santykiai tarp mokinių, mokytojos ir mokinių būtų grindžiami tolerancija, laisve, atsakomybe, kūrybiškumu, pozityviu vertinimu.

2. PALANKIOS UGDOMOSIOS APLINKOS PRADINĖSE KLASĖSE MODELIAVIMO PRIELAIDOS

Kas vyksta klasėje, kaip kiekvienas konkretus mokinys yra pasirengęs mokytis, kokios jo vidinės galios, poreikiai geriausiai žino klasės mokytojas. Ir nuo jo pirmiausiai priklauso ar bus sudarytos palankios sąlygos ugdymui(si), t.y. ar bus sukurta palanki ugdymo ir ugdymosi aplinka.

2.1. Psichologinis pradinuko pažinimas

Labai svarbu, kad kiekvienas ugdytojas kiek įmanoma geriau pažintų savo ugdytinius, puikiai žinotų, kas būdinga šiam ar kitam amžiaus tarpsniui.

Vaikui atėjus į mokyklą svarbiausia jo veikla tampa mokymasis, kuris pareikalauja iš jo naujo veiklos turinio, stiliaus. (Jovaiša, 1997, 2001; Gučas,1990).

Vaikų amžių nuo 7 iki 10-12 metų jaunesniuoju mokykliniu amžiumi vadina V. Kruteckis (1978), šį periodą kaip antrąją vaikystę įvardina A.Gučas (1990), viduriniąją vaikystę – R. Žukauskienė (1996), jaunesniąją mokykline vaikystę - A.Juodaitytė (2003).

„ Vaikystės periodas apima žmogaus gyvenimo pradžią (nuo 1 iki 12-13 m.). Tačiau šios amžiaus ribos yra labai paslankios <...> vaikystės esmės interpretavimas per du etapus, įvardijant

juos kaip „ikimokyklinis“ ir „jaunesnysis mokyklinis“, atspindi tik pagrindinę vaiko funkciją vaikystėje – jo mokymąsi įstaigose. Todėl vaikystės apibūdinimas reikštų adaptuotą vaikystę, institucinius vaikų vaidmenis“ (Juodaitytė , 2003, p.110).

„Eriksonas skiria aštuonis asmenybės raidos etapus, arba stadijas. Kiekvienoje jų sprendžiama kokia nors svarbiausia tuo metu psichosocialinė problema, išgyvenama psichosocialinė krizė“ (Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė, 1996, p.12). Vėlyvojoje vaikystėje (6-11 metų) vaikai išgyvena sugebėjimo atlikti – menkavertiškumo krizę. Šiame amžiuje vaikas moka žaisti organizuotus žaidimus, laikytis žaidimo taisyklių, suprasti ir priimti visus apribojimus. Kadangi jo aplinka jau nebėra vien tėvai ar šeima, mokyklinė aplinka daro didžiulę įtaką jo psichikos pusiausvyrai.

Palankios ugdomosios aplinkos kūrimui reikšmės turi sėkmingai ugdomas sugebėjimo atlikti jausmas.

Jeigu suaugusieji paskatina ir pamoko vaiką ką nors daryti, leidžia pabaigti pradėtą darbą ir pagiria už rezultatus, sudaro sąlygas kiekvienam vaikui patirti sėkmę ir atskleisti stipriąsias puses. Tam reikia žinoti kiekvieno mokinio gabumus ir kontroliuoti jo mokymosi aplinką, tik svarbu, kad ši mokytojo veikla nepasidarytų savitiksle ir sulėtintų tolimesnį vaiko vystymąsi. Reikia vengti tik darbu grindžiamos savo vertės jausmo. Teigiama prasme įveikus šios stadijos krizę, atsiranda sugebėjimo jausmas (Gage, Berliner, 1994; Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė, 1996).

Pradinėse klasėse kokybiškai pasikeičia mokinių mąstymo būdas. Mąstant vyrauja vaizdiniai, mąstoma loginėmis operacijomis, bet pamažu įgyjama nauja patirtis, įgalinanti vaikus nustatyti plačius ryšius ir priklausomybę, suvokti abstrakčias sąvokas. Pradinukas geba savo veiklai iš anksto kelti tikslus ir jų siekti, planuoti nesudėtingą, paprastą darbą. Jo dėmesys yra kur kas valingesnis. Santykiai su aplinka įgyja naują pobūdį. Kadangi pradinuko suvokimas glaudžiai susijęs su emocijomis, todėl ryškūs pavyzdžiai, darbo būdų kaitaliojimas padeda išlaikyti nevalingą vaiko dėmesį pamokų metu. Vaiko mokymąsi motyvuoja poreikis būti mokiniu, malonumas, žavesys, funkcinis smagumas (Jovaiša, 2001).

Mokytojas, norėdamas sukurti palankią ugdomąją aplinką, turėtų ne tik atsakingai numatyti ugdymo turinį, bet ir pasirinkti tokius metodus, kurie aktyvintų mokinius.

Pasak Jovaišos (2001), mokinių pasyvumas rodo, kad nėra tinkamo mokymosi motyvo. Aktyvumas dažnai susilpnėja dėl to, kad užduotys būna arba per daug sunkios, arba per daug lengvos. Pirmuoju atveju nepatiriama veiklos sėkmė, antruoju – sėkmė nekelia intereso, nereikšminga. Dažnai tenka organizuoti sėkmę, kad būtų galima pasiekti didesnę aktyvumą. Sėkmės suvokimui didelį vaidmenį vaidina įvertinimas. Tai būtina numatyti kuriant palankią ugdomąją aplinką .

E.Jensen (2001), teigia, kad labiausiai mokiniai bijo trijų dalykų: kad bus nuobodu, kad jie

nieko neišmoks ir kad su jais bus elgiamasi nederamai. Pamokos pradžioje, kai mokiniai dar tik rengiasi darbui, yra didžiulės galimybės kurti klasės stebuklus. Rūpestingai sumanyta ar vykusiai pateikta įžanga gali labai pagerinti pamoką. Kai kurie mokiniai negali pradėti mokytis, kol neužsimezga santykiai tarp jų ir mokytojų. Todėl labai svarbu, kad mokytojas parodytų dėmesį jiems kaip individams.

J.Pikūnas ir A.Palujanskienė (2000) teigia, kad ištyrus mokinius naudojant modifikuotą Saranson nerimo skalę paaiškėjo, jog aukšto vaikų nerimo lygio priežastys yra per dideli mokytojų reikalavimai, per dažni kontroliniai darbai, pasitaikantis nevykęs tarpasmeninis bendravimas tarp mokinių bei mokytojų. Tačiau Arends (1998) pastebi, kad įtaką klasei ne visuomet daro tik mokytojas, bet ir mokiniai veikia vieni kitus ir netgi gali paveikti mokytojų elgesį. Išradingai dirbantys mokytojai geba sukurti produktyvią ugdomąją aplinką.

G. Butkienė ir A.Kepalaitė pastebi, kad „klaidinga mokytojui vadovautis vien iš psichologijos vadovėlio išmoktu kurio nors amžiaus vaiko psichikos apibūdinimu. Tėvams ir mokytojams svarbu gerai išmanyti apie vaiko psichikos kitimą, suprasti vaiko raidą, remiantis ne vien amžiaus psichologija, bet pirmiausia - gyvu vaiko pažinimu, jo mąstymo ypatybėmis ir poreikiais“ (1996, p.104), nes „vaikai vystosi skirtingai, todėl individuali raida kai kuriais tipiškais bruožais gali nepasižymėti“ (Ruzgienė ir Petružienė, 2005, p. 96).

Galima teigti, kad norinčiam kurti palankią ugdomąją aplinką mokytojui, daug vertingos informacijos suteiks individualus bendravimas su kiekvienu mokiniu, vaikų stebėjimas įvairiose situacijose, pokalbiai su mokinių tėvais. Pasak J.Laužiko (1993) vaiko kultūrinės, socialinės ir pedagoginės aplinkos pažinimas padėtų teisingai įžvelgti vaiko individualybę ir jo psichines savybes.

A.Ruzgienė ir S.Petružienė (2005) teigia, kad vaikas vystosi tam tikromis pakopomis. Įvairaus amžiaus vaikai skiriasi ne tik įgytomis žiniomis, bet ir mąstymo būdu, emocinio, socialinio gyvenimo ypatybėmis, vyraujančiais poreikiais, interesais.

Pasak jų, vaiko vystymosi periodų tyrimai turi didelę reikšmę tokiems dalykams:

- a) nustatant varomąsias psichinio vystymosi jėgas,
- b) sudarant auklėjimo ir mokymo sistemas,
- c) sudarant vieningą ugdymo sistemą, atitinkančią vaikystės periodus,
- d) ugdant būtinus socializacijai gebėjimus.

Apibendrinamos D.Myers (2000), O. Nagorkinos (2000), E.Adaškevičienės (1999), D.Einon (1998), V.Giobelj, M.Gliokler (1998), O.Monkevičienės (1998), J.Beaty (1997), S.Saifer, M.Baumann, J.Isenberg, M.Jalongo (1997), R. Žukauskienės(1996), A.Žakaitienės (1994) bei savo tyrinėjimus, A.Ruzgienė ir S.Petružienė sudarė vaiko pasiekimų ir tipiškų bruožų lentelę.

Ugdamosios aplinkos kūrimo aspektu aktualūs yra šie vaiko pasiekimai ir bruožai:

2 lentelė

Vaiko pasiekimai ir tipiški bruožai (A.Ruzgienė ir S.Petružienė, 2005, p.96-110)

7-9 m. vaikas	
1.	Sugeba žaisti ir mėgsta sportinius žaidimus. Kartoja pratimus, kol juos gerai išmoksta.
2.	Daugiau bendrauja su savo lyties bendraamžiais, grupuojasi į draugų būrelius, leidžia kitam būti lyderiu.
3.	Atsiranda neformalios grupelės, susidaro vaikų būriai, kuriuos suartina bendras tikslas ir jungia bendra nuolatinė gyvenamoji vieta.
4.	Mėgsta ribotą erdvę.
5.	Moka pagrįstai paaiškinti savo poelgius.
6.	Tampa pareigingas, sąžiningas, rimtas, atlieka užduotis, kartais įsitempęs, susitelkęs, užsisvajojęs, nuliūdęs, pasipūtęs ar susidrovėjęs, užsislendęs savyje.
7.	Mėgsta žaisti kūrybinius - vaidmeninius, stalo ir loginius - konstrukcinius žaidimus.
8.	Jaudinasi dėl kitų, labiau supranta aplinkinius, tačiau mėgsta juos apkalbėti.
9.	Puikiai supranta humoro jausmą; tai atsispindi pasakojimuose, skaičiuotėse ar nesąmoninguose žodžių junginiuose.
10.	Labai jautrus, lengvai įsižeidžia, užpyksta.
11.	Trokšta saugumo, aiškumo.
12.	Tampa smalsus, žingeidus.
13.	Atkakliai protestuoja prieš tvirtus reikalavimus, todėl santykiai su tėvais gali būti įtempti.
14.	Laikosi režimo, planuoja užsiėmimus ar darbus, savarankiškai ieško užduočių sprendimo būdų, kuriuos gali atlikti per ilgesnį laiko tarpą.
15.	Mąsto logiškai, daro išvadas.
16.	Gilina savo žinias, plečia pomėgių ratą.
17.	Kai kurie vaikai pamėgsta skaityti knygas.
18.	Vertina savo ir bendraamžių sugebėjimus, gali lyginti ir komentuoti juos.
19.	Moka įdėmiai klausytis.
20.	Užmezga pokalbius, gali komentuoti savo veiklą.
21.	Gali reikšti mintis žodžiu ir raštu, kuria eilėraščius, pasakėles.
22.	Įsimena mįsles, šifrus, kitas paslaptis, mėgsta siuntinėti šifruotus laiškėlius.

23.	Turi fantastinių idėjų, pasižymi originalumu, humoru, žaismingumu, proto lankstumu.
24.	Nori išsiaiškinti, kaip kas veikia; mėgsta išardyti žaislus, daiktus.
25.	Lenktyniauja įtvirtindamas savo „aš“.
26.	Įgyja pasitikėjimo savimi.
27.	Moka pozityviai vertinti save.
9-12 m. vaikas	
1.	Keičiasi vaiko polinkiai.
2.	Ryškėja asmenybės bruožai.
3.	Mėgsta piešti abstrakčius paveikslėlius, įsivaizduojamus daiktus.
4.	Mėgsta fantastinius pasakojimus.
5.	Kuria pasakojimus arba eilėraščius.
6.	Keičiasi vaiko pažiūra į savo fantazijos kuriamus vaizdus, svajones.
7.	Sugeba perkurti tikrovę, pratinasi savaip matyti ir suprasti pasaulį.
8.	Pradedą suprasti, kad požiūrių į pasaulį gali būti įvairių.
9.	Analizuoja kitų žmonių patyrimą; perima elgesio modelius; ieškodamas išeities iš konfliktinės situacijos stengiasi pritaikyti kurį nors elgesio modelį.
10.	Dorovinius poelgius gali atlikti savo iniciatyva, nelaukdamas nurodymų.
11.	Kyla noras savaip ką nors padaryti.
12.	Vengia atlikti užduotis, atidėlioja.
13.	Bando pertvarkyti kambarį savo nuožiūra, nors ne visada šis bandymas pavyksta.
14.	Ima bijoti įvairių reiškinių (mirties, ligų, karo, nepriteklių ir pan.).
15.	Panaudoja kokį nors daiktą ne pagal patirtį, neįprastai.
16.	Renkasi rūbus pagal savo ir draugų skonį.
17.	Turi savo vidinį pasaulį.
18.	Ieško paaiškinimo tam, ko dar nesupranta.
19.	Dažnai prašo paaiškinti aplinkos reiškinius.
20.	Skaito knygas be iliustracijų.

21.	Sugalvoja žaidimus ir pramogas pats, išdykauja, pasineria į kvailiojimus (vaikiškas elgesys).
22.	Mėgsta pasirodyti prieš visus, išreiškia save įtvirtindamas savo „aš“.
23.	Lenktyniauja komandomis, o ne dviese.
24.	Nori bendrauti ir veikti su vienmečiais, kovoja dėl savo statuso bendraamžių grupėje.
25.	Pripažįsta kitų asmenų teises, atsižvelgia į jų norus, pretenzijas.

J.Laužikas (1993) akcentuoja, kad nors mokytojui būtina pažinti mokinio individualias savybes, tačiau tai sunkiai išsprendžiamas uždavinys, nes sudėtinga kaupti mokinio individualybės pažinimo duomenis, painu juos doroti ir aiškinti. Tačiau tai – viena pagrindinių sėkmingo pedagoginio darbo sąlygų, galinčių pagerinti visą mokymą ir auklėjimą.

Ugdytojui visapusiškai pažinti vaiką padės E. Zambacevičienės (2006) parengtas metodinis leidinys „Vaiko psichologinis pažinimas“, kuriame autorė pateikia nesudėtingas psichologinio tyrimo metodikas .

Taigi, mokytojas, vadovaudamasis ne vien mokslinėje psichologinėje literatūroje aprašyta jaunesnio mokyklinio amžiaus tarpsnio psichologine charakteristika, kurioje išdėstyti pradinukų dėmesio, suvokimo, atminties, mąstymo, vaizduotės, kalbos, emocijų, jausmų, valios, asmenybės ypatumai, bet ir gyvu kiekvieno savo ugdytinio pasiekimų, tipišku bruožu pažinimu, galės kurti palankią, vaiko poreikius ir lūkesčius atliepiančią, ugdomąją aplinką.

2.2. Ergonominis ugdomosios aplinkos aspektas

Analizuojant ugdomąją aplinką, sunkiausia ją įvertinti tiek pedagoginiu, tiek psichosocialiniu aspektais. Akivaizdžiausiai pastebima ir lengviausiai apibūdinama yra fizinė aplinka.

Ergonomikos terminas, kalbant apie aplinką, darbe pasirinktas neatsitiktinai, nes „ergonomika – mokslas, tiriantis žmogaus psichofiziologines galimybes, ribas ir ypatumus darbo procese; remiantis ergonomikos išvadomis, kuriamos optimalios darbo sąlygos, didinančios darbo našumą, saugumą, tausojančios žmogaus sveikatą” (Tarptautinių žodžių žodynas, 1985, p.143),o pedagoginė ergonomika tiria „ ugdytojo ir ugdytinio fiziologines ir psichologines veiklos galias, sudarius jiems optimalias veiklos sąlygas, kurios garantuotų sveikatą, ilgalaikį darbingumą ir normalų veiklos intencyvumą” (Kučinskas, 1997, p. 9).

Kučinsko (1997) teigimu, pedagoginės ergonomikos objektas - „Ugdytojas – Priemonės – Sąlygos – Ugdytinis“. Fizinė aplinka darbe suprantama kaip viena iš ugdytojo ir ugdytinio veiklos sąlygų.

A. Zulumskytė (2006) mano, kad fizinei ugdymo ir ugdymosi aplinkai vis dar skiriama per mažai dėmesio. Ugdymo kokybė beveik visada vertinama tik intelektinių pasiekimų aspektu, bet labai mažai kalbama apie pačios fizinės aplinkos kokybę ir jos įtaką lavinimo bei auklėjimo rezultatams. Dažniausiai aplinka, kurioje vyksta šie procesai, traktuojama kaip pasyvi erdvė. Tačiau neįvairi ir neturtinga aplinka nesukelia teigiamų emocinių išgyvenimų, joje daug mažiau praktinį veiklumą skatinančių situacijų.

Autorė teigia, kad ugdytinio veiklos aplinka – tai fizinės, psichologinės ir racionaliosios darbo aplinkos visuma. Darbo aplinka ir darbo vieta yra esminė žmogaus gyvenimiškos aplinkos dalis. Fizinė ugdymo ir ugdymosi aplinka – tai apšvietimas, triukšmas, temperatūra, drėgmė, švara, darbo (veiklos) sauga ir kt.

Sylvia B. Rimm (1998) tyrinėdama sumažėjusio pažangumo sindromą nustatė, kad netvarkingumas yra pagrindinis pradėjusių prasčiau mokytis mokinių bruožas. Dažnai, nors ne visada, netvarkingumo jie išmoksta iš tėvų. Kai kurie tėvai net didžiuojasi netvarkingu gyvenimo būdu, kiti pradeda taip gyventi iš nevilties. Kartais šeimos parenka vaikams labai įtemptą gyvenimo stilių, ypač kai, be mokyklos, dar lankomos muzikos ar baletu pamokos, sporto sekcija, skautų pratybos ir galybė kitų būrelių. Autorė teigia, kad vaikai privalo laikytis tam tikros tvarkos. Jiems reikia grafiko ir kasdieninių priedermių, kad suprastų, kur yra ribos, ir dirbdami jų paisytų. Pripratinti vaikus prie darbo geriausia dirbant drauge su jais. Anksti pradėję tai daryti tėvai padės suformuoti vaikų organizuotumo ir darbo įgūdžius, jie kur kas lengviau pripras prie mokyklos tvarkos, jeigu tėvai, kuriuos jie pamėgdžioja, namie taip pat laikysis tvarkos.

Apie pagarbą tvarkai ir jos ugdymą rašė ir R. Dreikurs, V. Soltz. „Pasitelkę vaizduotę tikrai rasime tinkamų būdų ir išmokysime vaiką paklusti tvarkai nevertodami prievartos ir jėgos, bet vis dėlto suteikdami patirties per netvarką, kuri gali priversti jį prisitaikyti prie kylančių poreikių“ (2004, p.109).

Apibendrinant įvairių mokslininkų tyrinėjimus galima teigti, kad gyvendamas estetiškoje aplinkoje, turėdamas elementarius socialinius įgūdžius vaikas ne tik gerai jausis, bet ir pastebės estetiką, supras jos svarbą platesnėje jį supančioje aplinkoje, norės prisidėti prie jos kūrimo.

Pasak J. Mulevičienės (2005), buvo atlikti tyrimai, kuriais mėginta nustatyti mokyklos aplinkos ir mokinių bei mokytojų požiūrio į mokyklą ryšį. J. Stokardas ir M. Meiberis (1992) nustatė, kad mokyklos aplinkos kokybė susijusi su nekognityviais rezultatais, tokiais, kaip geresnis požiūris į mokyklą. Šie rezultatai ilgainiui gali turėti įtakos ir didesniems akademiniais pasiekimams. Šią prielaidą patvirtina ir G. Kristoferis (1988), kuris nustatė, kad žmogiška prigimtis

verčia jaustis geriau, kai jų aplinka maloni. Pasak jo, mokiniai, kurių požiūris į mokyklą geresnis, paprastai mokosi ir dirba daugiau.

Daugelis autorių akcentuoja vizualios mokyklos aplinkos įtaką asmenybei. Džordžijos universiteto Dizaino ir planavimo mokyklos mokslininkų C.W.Makgafio (1972), T.C.Čano (1982), J.R. Kramerio (1976) atlikti tyrimai rodo, kad mokinių, besimokančių naujesniuose, šiuolaikiniuose mokyklų pastatuose, požiūris į mokyklą buvo daug pozityvesnis, nei mokinių, besimokančių kur kas senesniuose pastatuose. Vadinasi, jei vaikų požiūris teigiamas ir jie nori lankyti mokyklą, tai jiems geriau sekasi ir mokytis (Mulevičienė, 2005).

Pasak A. Zulumskytės (2006), šiandieninėje XXI amžiaus mokykloje dar ne visi mokiniai turi tinkamas darbo vietas, o efektyviam mokymuisi tai būtina. Moderniųjų ugdymo technologijų autoriai, pvz., E.Dunne, N.Bennet, K.Tepperwein, kaip teigia A.Zulumskytė (2006), pabrėžia, jog tinkamai įrengta, konkretaus ugdytinio anatominius ir psichosocialinius poreikius atitinkanti veiklos vieta turi esminės įtakos sėkmingiems mokymosi rezultatams. Šiuo požiūriu svarbūs tampa net tokie faktoriai, kaip suolo dydis, atstumas iki lentos, apšvietimas, klasės vėdinimas, temperatūra patalpose, vadovėlių svoris, įranga bei jos naudojimo sąlygos ir kt. Šių veiksnių pasekmė – atitinkama ugdytinio elgsena ugdymo procese, jo santykiai su ugdytojais ir bendraamžiais. O formalus bei neformalus žmonių bendravimo pagrindu formuojasi ir socialinė darbo (mokymosi, kūrybos) aplinka. Šias problemas gvildena pedagoginė ergonomika, tirianti ugdytojo ir ugdytinio fiziologines ir psichologines veiklos galias sudarius jiems optimalias veiklos sąlygas, kurios garantuotų sveikatą, ilgalaikį darbingumą ir normalų veiklos intensyvumą.

A.Zulumskytės teigimu, sparčiame ugdymo procese ugdytinį reikėtų saugoti nuo per didelio apkrovimo ir įtampos, nuo netinkamų priemonių ir blogų higieninių sąlygų klasėje, kitose mokyklos erdvėse.

Fizinė aplinka ugdymo procese svarbi tuo, jog ji pirmiausia turi būti saugi, įvairiaplanė, patraukli ir erdvi. Įranga ir medžiagos, kurias naudoja vaikai, – pakankamai įvairios, tvirtos ir malonios naudoti. Klasės grindys, sienos, patalpos forma ir dydis, baldai, žaislai – visa tai taip pat daro įtaką mokykliniam patyrimui. Neutralios spalvos, šiltas ir natūralus apšvietimas padeda kurti jaukią atmosferą. Racionaliai išdėstyti daiktai teikia žinių apie erdvės panaudojimą, formuoja judėjimo ir saugumo įgūdžius – padeda ugdyti taisyklingą laikyseną, išvengti trumparegystės, stuburo iškrypimo, kitų nepageidaujamų pasekmių. Mokyklinę aplinką galima kurti kartu su vaikais paisant jų pageidavimų ir patirties, taip realiai įgyvendinant siekį, jog mokykla būtų skirta vaikams (A.Zulumskytė, 2006).

V.Kučinskas (1997, 2001), S.Stašienė ir N.Petkevičienė (2003) taip pat atkreipia dėmesį, į

didelę palankios darbo aplinkos reikšmę. Ji, anot autorių, sąlygoja optimalų žmogaus funkcionavimą, gerą darbingumą, minimalius nuovargį bei monotoniją, kokybinius darbo rezultatus, pasitenkinimą darbu, o tokie darbo sąlygas lemiantys fiziniai veiksniai kaip triukšmas, apšvietimas, mikroklimatas gali ją pabloginti.

Tyrimai parodė, kad net negarsiai kalbant galima trukdyti įsiminti regimuosius vaizdus, t.y. skaityti ir rašyti. Palyginti nedidelis 68 dB triukšmas trukdo taisyti teksto klaidas. Triukšmas gali sukelti organizmo dirglumą, mažinti savitvardą, silpninti reakciją, trikdyti dėmesį. Labai erzina ausį rėžiantis garsas, kuris atsiranda sausa aštria kreida rašant lentoje.

Maksimaliai suvokiama 50 – 75 dB lygio kalba, esant 50- 60 dB lygiui vyksta normalus pokalbis, 65 – 75 dB – garsi kalba, daugiau kaip 80 dB – riksmas. Pasiėkus 80 dB ribą kalbos suvokimas prastėja (Ramonas ir Čikotienė, 2004).

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos higienos norma (2005) aiškiai apibrėžia, kad mokomosios patalpos turi būti izoliuotos nuo patalpų, kuriose per užsiėmimus sukeliamas triukšmas (mokomųjų dirbtuvių, sporto salių).

J. Lapė (1980) teigia, kad spalva turi įtakos: matomumui, higieniškumui, saugumui, bendrai psichinei veiklai, todėl, parenkant spalvas, svarbu atsižvelgti ne tik į estetikos reikalavimus, bet ir į spalvų funkcinę reikšmę, įtaką žmogaus darbui ir būsenoms. Autorius siūlo vengti tokių derinių, kaip mėlyna su žalia, mėlyna su geltona, raudona su žalia. Primena, kad tikroji patalpos spalva priklauso nuo apšvietimo.

Kučinskas (2001), taip pat teigia, kad žmogaus estetiniams poreikiams tenkinti labai svarbi yra interjero spalvinė apdaila. Jo nuomone, reakcija į spalvas yra individuali. Šiuos teiginius patvirtina ir E. Jensen (2001).

3 lentelė

Psichofiziologiniai spalvų efektai (Kučinskas (2001 p. 38), pagal Kroemer K.H.E., Granjean E.)

Spalva	Nuotolio efektas	Temperatūros efektas	Psichinis efektas
Mėlyna	Nutoles	Šaltis	Nuteikianti poilsiui
Žalia	Nutoles	Nuo šalto iki neutralaus	Labai tinka poilsiui
Raudona	Arčiau	Šiluma	Labai stimuliuojanti, netinkama poilsiui
Oranžinė	Daug arčiau	Labai šilta	Jaudinanti
Geltona	Arčiau	Labai šilta	Jaudinanti
Ruda	Daug arčiau	Neutrali	Nuteikia poilsiui
Violetinė	Daug arčiau	Šalta	Nuteikia agresyviai: netinkama poilsiui, varginanti

Pasak J.Lapės (1980), spalvos turi įtakos žmonių temperatūros pojūčiams. Kai kurių autorių teigimu, mėlynei arba žaliai nudažyta patalpa atrodo 3 – 4 laipsniais šaltesnė negu tokios pat temperatūros patalpa, nudažyta oranžine arba ochros spalva. Spalvos parinkimą lemia patalpos paskirtis: raminančios spalvos – poilsio kambariams; aktyvios – darbo patalpoms; šiltos spalvos – šaltoms patalpoms.

Mokiniai turi sėdėti jiems (pagal ūgį) pritaikytuose suoluose. Lietuvos higienos norma HN 21:2005 „Bendrojo lavinimo mokykla. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ (2005) tai numato.

4 lentelė

Suolų funkciniai dydžiai pagal Lietuvos standartą LST ISO 5970 „Baldai. Mokymo įstaigų kėdės ir stalai“

Dydžio žymuo	Dydžio spalvinis kodas	Stalviršio aukštis, cm (nuokrypis±1)	Sėdynės aukštis, cm (nuokrypis±1)	Vidutinis mokinio ūgis, cm
1	Oranžinis	46	26	105
2	Violetinis	52	30	120
3	Geltonas	58	34	135
4	Raudonas	64	38	150
5	Žalias	70	42	165
6	Mėlynas	76	46	180

Apibendrinant galima teigti, kad mokytojas, atsižvelgdamas į mokslininkų rekomendacijas, kurdamas palankią ugdomąją aplinką klasėje, turėtų siekti, kad ji būtų kuo komfortiškesnė, nes, pasak V.Kučinsko (1997) ir A.Zulumskytės (2006), erdvė veikia įvairaus amžiaus mokinių emocijas, dvasinę būseną. Komfortiška aplinka – stimuliuoja aktyvumą, mobilizuoja nervines ir psichines funkcijas.

2.3. Ugdymo vaidmuo ugdomosios aplinkos kūrimo procese

Pasak E. Jurašaitės – Harbison (2006), žinių visuomenės formavimas - prielaida naujai vertybių sistemai įsitvirtinti. Į pirmą vietą keliamos demokratinės, humanistinės vertybės, pasižyminčios holistine prigimtimi. Ugdymo orientuojamas ir orientuojasi į tokios ugdymo aplinkos kūrimą, kuri maksimaliai padėtų atsiskleisti jam ir ugdytiniui, leistų vadovautis žmonijos evoliucijos dėsniais.

Pradinio ugdymo programos projekte, patvirtintame LR švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 7 d. įsakymu Nr. 1340, rašoma, kad pradiniame ugdyme mokytojas – vaiko pagalbininkas, patarėjas, partneris: skatinantis vaiko asmenybės augimą, skleidimąsi, brandą, padedantis įgyti jam būtinų žinių, gebėjimų, vertybinių nuostatų, vedlys, padedantis vaikui mokytis ir tobulėti.

Mokytojas turi gebėti:

- pažinti vaiką, jo poreikius ir gebėti į juos atsižvelgti;
- pažinti specifinius vaiko raidos ypatumus;
- sudaryti vaikams palankias sąlygas perimti žmonijos vertybes ir kultūrinius pagrindus;
- išmanyti pradinės mokyklos ugdymo turinį, jį interpretuoti, koreguoti, modeliuoti bei kūrybiškai taikyti ugdymo procese;
- planuoti ir organizuoti ugdymo procesą pagal šiuolaikinės pedagogikos principus bei bendrąsias programas ir standartus;
- išmanyti pedagoginės sąveikos principus ir jais remtis pedagoginiame procese;
- išmanyti vertinimo sistemas ir jas taikyti ugdymo procese;
- pažinti vaiko šeimą ir teikti pedagoginę-psichologinę pagalbą tėvams;
- konstruktyviai, kryptingai bendrauti ir bendradarbiauti su kitais pedagogais, šeima ir kitomis ugdymo institucijomis;
- bendradarbiauti, dirbti komandoje;
- išmanyti pagrindinius pradinės mokyklos gyvenimo organizavimo ir valdymo dėsningumus;
- puoselėti bendrąsias žmogaus vertybes ir jomis grįsti savo gyvenimą ir veiklą;
- tobulėti ir keistis, kūrybiškai reaguojant į šiuolaikinio pasaulio pokyčius;
- kurtis profesinės veiklos viziją;
- suvokti pagrindines Lietuvos, Europos ir pasaulio švietimo tendencijas ir vertybes;
- plėtoti informacinės-komunikacinės kultūros įgūdžius;
- būti gimtosios kalbos žinovu, mokinių kalbinių gebėjimų puoselėtoju ir ugdytoju.

V. Jakavičius (1998) pedagogo savybes skiria į prigimtines (meilė vaikams ir pakantumas, temperamento ypatybės) ir įgytas. Išsimokslinimo ir išsiauklėjimo dėka įgytas savybes santykinai skiria į bendrąsias žmogaus (dorovingumas, dvasingumas, intelektualumas ir kt.) ir profesines (pedagoginės veiklos suvokimas, ugdytinio pažinimas, ugdymo reiškinių supratimas, ugdymo tikslų, vertybių žinojimas ir mokėjimas tuo grįsti savo veiklą, būti susipažinus su mokomosios ir auklėjamosios veiklos mechanizmais ir metodika. Kaip teigia S.Šalkauskis (1992), mokytojas turi mokytis ne tik mokomojo dalyko, bet ir mokytis mokytis.

J.Vaitkevičius (1995) rašo, kad „mokytojas – ne tik specialistas, gerai išmanantis dėstomą dalyką, bet jis ir aktorius, pažįstas mokinius, sugebantis įdomiai perteikti mokiniams savo dėstomą dalyką, jis ir režisierius, sugebantis organizuoti pačių mokinių veiklą pamokoje < ...>, išmokantis mokinius dirbti, individualiai, grupelėmis ir kolektyviai” (1995, p.239).

Pasak J.Vabalo – Gudaičio, jis ir pilietis, pažįstantis visuomenę ir sugebantis integruoti dalyko turinį, mokinių veiklą, pačius mokinius į juos supančią socialinę aplinką (J.Vaitkevičius, 1995).

V. Targamadžė (1999) vienu iš modernios organizacijos bruožų įvardina, kad profesionalas yra svarbesnis organizacijai nei organizacija jam. Pagrindinis turtas – specialios žinios ir sugebėjimai.

R.I.Arends (1998) teigia, kad nebepakanka, jog mokytojai būtų vaikams geri ir juos mylėtų, kad mokytų, remdamiesi vien intuicija, asmeniniais polinkiais arba tradicine išmintimi. Dabartiniai mokytojai atsako už tai, kad jų mokymo būdai būtų veiksmingi.

Gerų mokytojų repertuarai esti įvairūs ir neapsiriboja keliais mėgstamiausiais mokymo būdais. Daugelis mokymo būdų yra tinkami, o konkretaus modelio pasirinkimą lemia mokytojo tikslai bei konkrečios mokinių grupės ypatybės. Geri mokytojai dirbdami savo repertuarą (mokytojo taikomos strategijos ir procesai) nuolat plečia, nes, norint įdiegti savo tikslus dirbant su įvairiais mokiniais, jų reikia daug. *Mokytojai privalo atlikti tris svarbias funkcijas:*

- vadovaujamąją (vadovauti žmonių grupei),
- sąveikos (tiesiogiai, akivaizdžiai mokyti mokinius) ir
- organizavimo (dirbti su bendradarbiais ir tėvais) (Arends, 1998).

„Mokymo funkcijos susijusios su tam tikrais veiksmais, atliekamais vadovaujančiųjų mokytojų per pamokas (motyvacijos sužadimu, planavimu, menkų išteklių skirstymu). Sąveikos funkcijos susijusios su metodais ir procesais, mokytojo naudojamais kasdien mokant mokinius. Organizacinėms funkcijoms priskiriama mokytojo veikla mokyklos bendruomenėje apima darbą su bendradarbiais, tėvais ir mokyklos vadovais“ (Arends, 1998, p.40).

Svarbu, kad vadovavimas ugdomosios aplinkos kūrimui būtų paremtas pedagogine sąveika.

L.Šiaučiukėnienė ir kt. (2006), apibendrinamos įvairių mokslininkų vadyboje pateiktas vadovavimo sampratas, teigia, kad vadovauti – tai kreipti žmonių veiklą į tikslų siekimą bei sukurti tos veiklos sėkmės sąlygas.

Mokytojui tokia siekiamybe galėtų būti palankios ugdomosios aplinkos klasėje kūrimas.

L.Šiaučiukėnienė ir kt. (2006) pateikia vadovavimo sėkmės kriterijus :

- Tikslo realizavimas;
- Siekimas, kad kiekvienas mokinytis būtų aktyvus;
- Siekimas suburti klasę kaip grupę ir palaikyti jos bendradarbiavimo dvasią;

- Mokinių motyvavimas atitinkamai veiklai.

Pradinių klasių mokytojai, norėdami įvertinti savo veiklą, gali vadovautis bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodikos (2002) rekomendacijomis:

- **Ugdymo turiniui** vienas pagrindinių vertinimo metodų yra dokumentų analizė (ugdymo plano, dienyno, individualių programų ir kt.). Galima naudoti statistinius skaičiavimus, interviu, anketinę apklausą.
- **Mokymosi pasiekimams** nustatyti taikytina dokumentų analizė (dokumentų kaupimas, sisteminimas, kodavimas).
- **Mokymuisi ir ugdymui** įvertinti – interviu (su moksleiviais, tėvais), stebėjimas, asmeninių dokumentų analizė, anketinės apklausos.
- **Pagalbai moksleiviams** tirti tinka interviu, nuostatų ir vertybių tyrimai, anketinės apklausos, stebėjimai.
- **Etosui** – anketinė apklausa, giluminis struktūruotas interviu, stebėjimas.
- **Ištekliais** – interviu, anketinės apklausos moksleivių tėvams, mokiniams siekiant išsiaiškinti materialinės bazės naudojimo efektyvumą, tinkamumą, materialinių išteklių poreikius.

Apibendrinant galima teigti, kad kadangi mokytojas yra vienas iš svarbiausių asmenų ugdant pradinuką, todėl, kurdamas palankią ugdomąją aplinką klasėje, jis turėtų vadovautis pedagoginio saiko dėsnium, kuris reiškia, kad „ugdymas sėkmingas, kai visos ugdymo priemonės, visi ugdomieji veiksmai yra saikingi“ (Bitinas, 2000, p. 130), bei pasižymėti tokiomis kompetencijomis, kaip: „1) pedagoginis išprusimas; 2) veiklos prognozavimo ir planavimo (teleologinė) kompetencija; 4) pedagoginis bendravimas ir bendradarbiavimas; 5) <...>pradinio ugdymo kaitos kompetencija“ (Jurašaitė – Harbison, 2006, p.13).

3. UGDOMOSIOS APLINKOS PRADINĖSE KLASĖSE KŪRIMO GALIMYBIŲ TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika ir imties charakteristika

Tiriant ugdomosios aplinkos pradinėse klasėse kūrimo galimybes buvo taikomi šie **metodai**: darbo temai aktualios mokslinės psichologinės ir pedagoginės literatūros, įstatymų, švietimo sistemos dokumentų analizė ir apibendrinimas, mokinių ir mokytojų anketinė apklausa, duomenų apdorojimas matematinės statistikos kompiuterinėmis SPSS (Statistical Packade for the Social Sciences) ir Microsoft Excel programomis.

Anketos sudarytos remiantis V.Tumėnienės (2002), J.Mulevičienės (2005) , V.Jasvino (2001), A.Zulumskytės (2006) darbais, švietimo sistemos dokumentais, bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika (2002, 2004).

Klausimyną sudarė trys struktūriniai dariniai:

- 1) instrukcija (atmintinė),
- 2) demografinių kintamųjų (klausimų) blokas,
- 3) diagnostinių (konstrukto) kintamųjų blokas .

Instrukcijoje buvo trumpai apibūdintas tyrimo tikslas, nusakytas tyrimo vertingumas, pabrėžiamas anonimiškumas, tikintis, kad tai veiks motyvuojančiai.

Tiek moksleiviams, tiek mokytojams anketose buvo pateikti uždaro ir atviro tipo klausimai (žr. priedą), kuriais norėta išsiaiškinti, kokie yra moksleivių mokyklos pasirinkimo motyvai, požiūris į klasės aplinką, mokymosi organizavimo technologijas, mokytojų tobulėjimo motyvai, požiūris į jų darbo sėkmę nulemiančius faktorius, nuostatas, klasės fizinės aplinkos vaidmenį ugdomosios aplinkos kūrime.

Apklausoje **tikslas** buvo : išsiaiškinti mokinių konkrečios mokyklos pasirinkimą lemiančius faktorius, jų požiūrį į ugdymo organizavimo būdus ir priemones, klasės aplinką.

Atskleisti mokytojų tobulėjimą skatinančius motyvus ir jų nuostatas į profesinę veiklą, išsiaiškinti mokytojų požiūrį į klasės fizinę aplinką, ugdomosios aplinkos kūrimo būdus. Išsiaiškinti, ryšio tarp mokytojų požiūrio, darbo metodų ir mokinių lūkesčių buvimą ar nebuvimą.

Tyrimo imtis :

Tyrimas buvo atliktas keturiose Šiaulių miesto pietinio mikrorajono bendrojo lavinimo mokyklose .

Apklausti 346 3–4 kl. mokiniai ir 38 pradinių klasių mokytojai iš vienos pradinės, vienos pagrindinės ir dviejų vidurinių mokyklų.

Tyrimui pasirinkti trečių ir ketvirtų klasių moksleiviai, nes jie jau turi ilgesnę mokyklos lankymo patirtį, gali savarankiškai atsakyti į anketos klausimus.

Tyrimo metu surinktos mokinių populiacijos demografinės charakteristikos: lytis, amžius, klasė.

5 lentelė

Mokinių pasiskirstymas pagal lytį

<i>Lytis</i>	<i>Dažniai</i>	<i>Procentai</i>
Berniukas	171	49.4
Mergaitė	175	50.6
Iš viso	346	100.0

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad į anketos klausimus atsakiusių vaikų skaičius pagal lytį yra panašus. Iš 346 apklaustųjų 49,4 % sudaro berniukai ir 50,6 % - mergaitės, todėl galima teigti, kad imtis yra reprezentatyvi lyties atžvilgiu.

Mokinių pasiskirstymas pagal amžių pateiktas 6 lentelėje.

6 lentelė

Mokinių pasiskirstymas pagal amžių

<i>Metai</i>	<i>Dažniai</i>	<i>Procentai</i>
8	1	0.3
9	93	26.9
10	189	54.6
11	60	17.3
12	3	0.9
Iš viso	346	100.0

Didžiausią respondentų dalį (54,6 %) sudaro dešimties metų vaikai, mažiausią – aštuonių (0,3 %) ir dvylikos (0,9 %) metų amžiaus vaikai. Kadangi statistikai reikšmingo skirtumo nėra, todėl duomenys pagal mokinių amžių darbe nebus analizuojami.

Mokinių pasiskirstymas pagal klases išdėstytas 7 lentelėje.

Iš 346 į anketos klausimus atsakiusių respondentų 198 (57,2 %) mokosi trečioje klasėje ir 148 (42,8 %) apklaustieji – ketvirtoje klasėje.

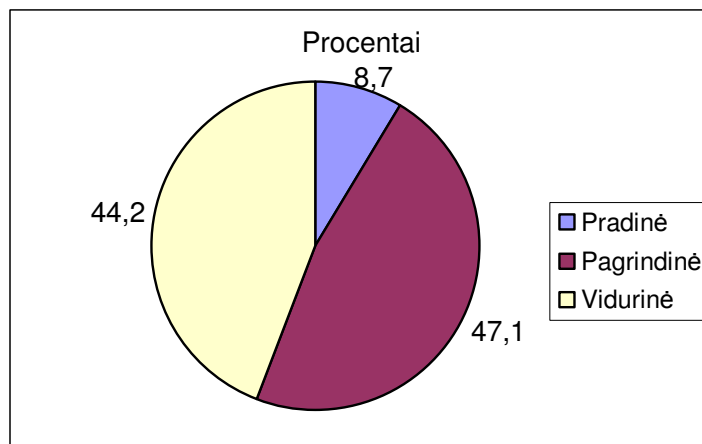
Mokinių pasiskirstymas pagal klases

<i>Klasė</i>	<i>Dažniai</i>	<i>Procentai</i>
3	198	57.2
4	148	42.8
Iš viso	346	100.0

„ Chi - kvadrato testas užima išskirtinę vietą statistiniuose skaičiavimuose. Vienas iš populiariausių neparametrinių kriterijų – Chi – kvadrato testas naudojamas hipotezėms apie kintamojo skirstinį populiacijoje tikrinti “ (Pukėnas, 2005, p.106).

Koreliacijos koeficientas yra tiesinės priklausomybės tarp kintamųjų kiekybinio įvertinimo kriterijus arba ryšio stiprumo matas. Juo tikrinama, kiek gauto tyrimo duomenys sutampa su planuotais prieš tyrimą (Pukėnas, 2005).

Patikrinus išsiaiškinta, kad nėra statistikai reikšmingo skirtumo (Chi kvadrato kriterijus, $p < 0,05$), todėl mokinių atsakymai mokyklos tipo atžvilgiu tyrimui nėra svarbūs. Duomenys nebus analizuojami pagal mokyklos tipą .

2 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal mokyklos tipą (N= 346)

Iš diagramos matyti, kad iš 346 apklaustųjų daugiausia respondentų mokosi pagrindinėje mokykloje (47,1% - 163 mokiniai). Panašus apklaustųjų skaičius (44,2% - 153 mokiniai) mokosi vidurinėje bendrojo lavinimo mokykloje, ir 30 mokinių – pradinėje mokykloje.

Taip pat tyrimo metu surinktos mokytojų populiacijos demografinės charakteristikos (lytis, amžius, išsilavinimas, pedagoginio darbo stažas, pedagoginė kvalifikacija, pasiskirstymas pagal mokyklos tipą) .

Iš 38 apklaustųjų respondentų visos buvo moterys .

1 respondentė dirba pradinėje mokykloje, 24 (63,2 %) – vidurinėje bendrojo lavinimo mokykloje ir 12 (31,6 %) pagrindinėje bendrojo lavinimo mokykloje. Viena respondentė darbo vietos nenurodė.

Kadangi imtis yra nedidelė ir nėra statistikai reikšmingo skirtumo, todėl toliau duomenys nebus analizuojami pagal šį kriterijų.

8 lentelė

Respondenčių pasiskirstymas pagal amžių

<i>Amžius</i>	<i>Dažnis</i>	<i>Procentai</i>
30-39 m.	8	21.1
40- 49 m.	19	50.0
50 m. ir daugiau	10	26.3
Neatsakė	1	2.6
Iš viso	38	100.0

Iš 38 apklaustųjų didžiausią procentą sudaro 40 – 49 m. respondentės. Nei viena apklausoje dalyvavusi respondentė nepriklausė 20 – 29 metų amžiaus grupei. Respublikoje 2002 – 2003 m.m. atlikto tyrimo duomenimis, pedagogai iki 25 m. sudarė tik 3,9 % visų pedagogų skaičiaus. Didžiausia tokių pedagogų dalis (7,4 %) dirbo priešmokyklinio ugdymo grupėse (Pedagogų pasiskirstymas pagal amžių. Duomenų šaltiniai: ITC; STD. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/apzvalga.htm>).

Atitinkamai šiuos duomenis atliepia respondenčių pasiskirstymas pagal išsilavinimą. Žr. 9 lentelę.

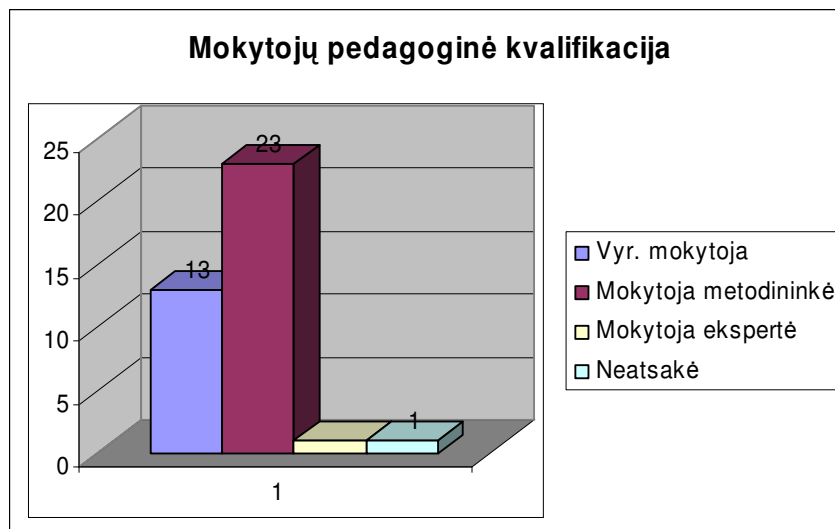
Kaip ir buvo tikėtasi, didžiausią procentą (81,6 %) sudarė respondentės, turinčios senojo pavyzdžio diplomą. Šešios mokytojos, kas sudarė 15,8 % - magistro diplomą. Nors šis skaičius nėra reprezentatyvus, bet jis parodo, kad šioms šešioms respondentėms galbūt geriau žinoma ir labiau priimtina šiuolaikinė ugdymo paradigma. Anot B.Bitino (2000), kiekvienas save gerbiantis mokytojas kalba apie humanistinę pedagogiką, ugdytinių asmenybės savisklaidą, saviraidą, savimoneį, apie palankios pedagoginės aplinkos kūrimą, mokymą spręsti problemas ir kt. Ir nors gausėja pedagogų, bandančių taikyti laisvojo ugdymo principus bei technologijas, tačiau ugdymo realybėje ir toliau vyrauja pedagoginis konservatizmas.

Respondenčių pasiskirstymas pagal išsilavinimą (diplomas)

<i>Išsilavinimo cenzas</i>	<i>Dažnis</i>	<i>Procentai</i>
Magistras	6	15.8
Senojo pavyzdžio diplomas	31	81.6
Neatsakė	1	2.6
Iš viso	38	100.0

38 respondenčių darbo stažo charakteristikos yra nuo 10 iki 38 metų. Statistinis vidurkis – 22,64 metai.

Mokytojų pasiskirstymas pagal pedagoginę kvalifikaciją pateiktas 3 pav.

3 pav. Mokytojų pasiskirstymas pagal pedagoginę kvalifikaciją (N = 38)

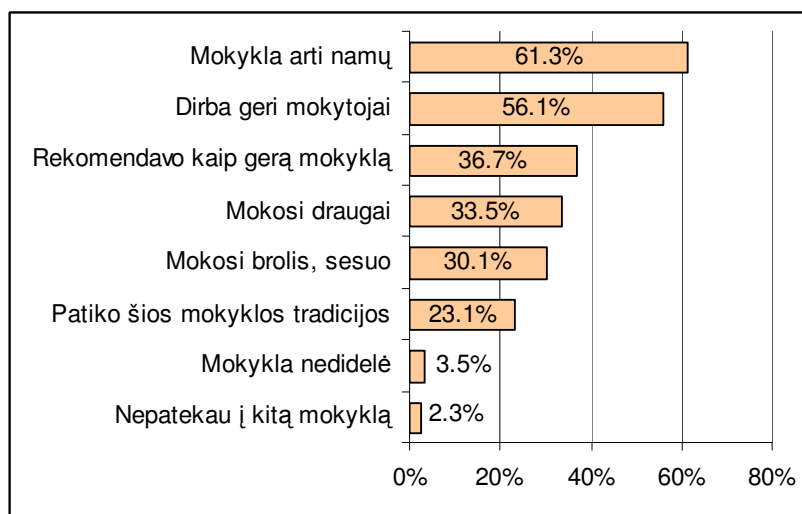
13 respondenčių (34,2 %) yra įgijusios vyresniosios mokytojos pedagoginę kvalifikaciją, 23 respondentės, kas sudaro 60,5 % apklaustųjų, yra mokytojos metodininkės, viena – ekspertė ir viena respondentė kvalifikacinės kategorijos nenurodė.

Iš mokytojų populiacijos demografinės charakteristikos matyti, kad apklaustųjų daugumą sudaro pedagogės, turinčios pakankamai aukštą mokytojos metodininkės pedagoginę kvalifikaciją, solidų darbo stažą, pedagoginės veiklos patirtį, todėl tyrimui reikšminga jų nuomonė ugdomosios aplinkos kūrimo aspektu.

3.2. Tyrimo rezultatų analizė

3.2.1. Mokyklos pasirinkimo kriterijai (mokinių požiūris)

Pirmiausia tyrimu norėjome išsiaiškinti, kokiais kriterijais vadovaujantis mokiniai kartu su tėveliais renkasi mokyklą, kurioje bus ugdomas jų vaikas. Šis klausimas tyrimui aktualus tuo, kad šio amžiaus vaikai dar patys savarankiškai nesprenžia mokyklos pasirinkimo klausimo. Dauguma šeimų iš anksto ieško informacijos apie ugdymo įstaigas ir bando susidaryti nuomonę apie jų veiklą, ugdomąją aplinką. Tyrimo duomenys atsispindi 4 pav.

4 pav. Mokyklos pasirinkimo kriterijai (moksleivių požiūris, N=346)

Teiginį, kad domimasi mokyklų ugdomąją aplinka patvirtina tai, jog 36,7 % respondentų mokyklą pasirinko atsižvelgdami į kitų asmenų rekomendacijas, 56,1 % apklaustųjų mokyklą rinkosi todėl, kad, jų nuomone, dirba geri mokytojai. Pastarasis procentas patvirtina, kad mokiniui svarbu, koks mokytojas jį ugdys.

Iš diagramos matyti, kad apklaustiesiems pradinukams svarbus kriterijus, jog mokykla būtų kuo arčiau namų

Neradę atsakymo varianto tarp pasiūlytųjų, vaikai rinkosi „ Kitos priežastys (parašyk)“. Kaip kitas priežastis nurodė, kad jų pasirinkta mokykla gera arba net geriausia Šiaulių mieste, joje dirba geri mokytojai ir norėjo mokytis būtent joje, čia dirba mama arba tėtis.

Tyrimu bandėme išsiaiškinti, ar vaikai pasirinktoje mokykloje mokosi nuo pirmosios klasės. Ugdomosios aplinkos kūrimo aspektu reikšmingi pakeitusiųjų mokyklą atsakymai.

Anketoje buvo paprašyta nurodyti mokyklos keitimo priežastis. Apklauso rezultatai apibendrinti 10 lentelėje.

10 lentelė

Mokymasis toje pačioje mokykloje nuo pirmosios klasės

<i>Teiginiai</i>	<i>Dažniai</i>	<i>Procentai</i>
Taip	278	80.3
Ne	68	19.7
Iš viso	346	100.0

Lentelėje matyti, kad didesnis procentas (80,3%) apklaustųjų pasirinktoje mokykloje mokosi nuo pirmos klasės, o 19,7% pakeitusių mokyklą respondentų, kaip priežastis nurodė: gyvenamosios vietos pakeitimą (21 apklaustasis iš 68), mokyklų tinklo reorganizavimą vykstantį mieste, dėl kurio „Beržyno“ vid. m-klą lankę vaikai turėjo pakeisti ugdymo įstaigą (27 apklaustieji). Viena mergaitė mokyklą pakeitė dėl pirmoko broliuko, kuris nenorėjo eiti į mokyklą, kurioje mokėsi sesuo. Vienas mokinys nurodė, kad mokyklą pakeitė dėl blogų santykių su bendraamžiais. Vienas mokinys nurodė, kad lankytoje mokykloje jį blogai mokė, o du vaikai išvyko dėl blogos ir labai blogos mokytojos.

Apklauso rezultatai rodo, kad apklaustiesiems pradinukams svarbu, kad mokykla būtų arti namų, kad juos ugdytų geri mokytojai.

3.2.2. Mokinių poreikių ugdomajai aplinkai tyrimas

Tyrimu norėta išsiaiškinti, kokie kintamieji galėtų būti svarbūs kuriant ugdomąją aplinką atsižvelgiant į mokinių poreikius. Kad pradinukams būtų labiau suprantama, klausimai pateikiami išskaidžius ugdomąją aplinką į fizinę ir pedagoginę – psichologinę aplinkas.

Atsižvelgdami į pastebėjimus, kad tvarka artimiausioje mokinio aplinkoje gali įtakoti net mokymosi motyvą, norėjome sužinoti ar iš tiesų pradinukui tvarka klasėje svarbi ir jeigu svarbi, kokiais būdais ir kiek jie prisideda ar neprisideda prie klasės tvarkymo.

Iš 346 apklaustųjų moksleivių 341 (98,6 %) respondentas atsakė, kad jam svarbu, kad klasė būtų tvarkinga ir tik 5 (1,4 %) atsakė neigiamai. Iš jų 4 berniukai ir 1 mergaitė. Galima daryti prielaidą, kad minėtieji 5 vaikai gyvena netvarkingoje namų aplinkoje, todėl ir tvarka klasėje jiems nėra svarbi.

Taikant chi – kvadrato kriterijų, buvo nustatyta, kad dalies teiginių skirtumai tarp berniukų ir mergaičių atsakymų yra statistikai reikšmingi.

Pagalbos tvarkant klasę vertinimas pagal lytį

Respondentai		Ar prisidedi prie klasės tvarkymo			
		Taip	Kartais	Ne	Iš viso
Lytis	berniukas	69 40.4%	95 55.6%	7 4.1%	171 100.0%
	mergaitė	111 63.4%	64 36.6%	-	175 100.0%
Iš viso		180 52.0%	159 46.0%	7 2.0%	346 100.0%

Iš respondentų atsakymų galima spręsti, kad nors tvarka klasėje daugumai mokinių yra svarbi, bet tvarkantis aktyvesnės yra mergaitės nei berniukai ($p < 0,01$). Klausiant respondentų nuomonės „, kaip jie prisideda?“, moksleiviai minėjo: budėjimą (60 vaikų), klasės lentos valymą (124 mokiniai), klasės šlavimą (75 mokiniai), šiukšlių rinkimą. Dažnai buvo minimi tokie darbai, kaip: suolų, darbo vietos tvarkymas, suolų stumdymas, klasės puošimas darbeliais, dulkių valymas, gėlių priežiūra.

Paminėti ir tokie darbai, kaip: puodelių, kriauklės plovimas, gėlių, skalbimo priemonių atnešimas į klasę, pagalba mokytojui ir klasės draugams tvarkantis.

Mažuma apklaustųjų rašė, kad tiesiog laikosi tvarkos, taisyklių, nespardo sienų, sumoka pinigus. Tokie mokinių atsakymai leidžia daryti keletą prielaidų. Viena, kad vaikai nežino, kokia veikla laikoma klasės tvarkymu arba mokytoja šia tema su ugdytiniais nekalba. Kita, kad klasėje yra susitarta dėl elgesio taisyklių, jų laikymasis – kontroliuojamas.

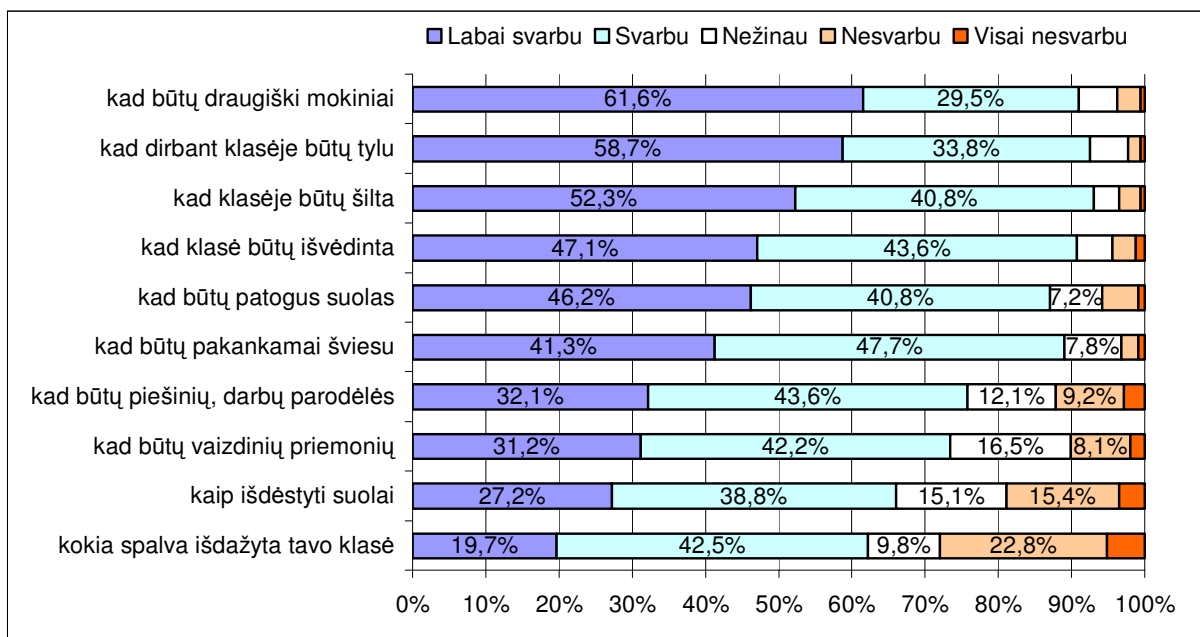
Neigiamą atsakymą pasirinkę moksleiviai rašė, kad: tingi, atlieka kitas pareigas, nori pažaisti, vienas parašė, kad nenori ir nelabai moka tvarkytis.

Atsižvelgiant į J.Mulevičienės (2005), A.Zulumskytės (2006) bei kitų autorių, akcentavusių fizinės ugdymo ir ugdymosi aplinkos reikšmę, teiginius ir manant, kad mokytojas, kurdamas palankią ugdomąją aplinką klasėje, turėtų atkreipti į juos dėmesį, tyrimu bandyta išsiaiškinti, kiek mokiniams yra svarbu „kokia spalva išdažyta jų klasė“, „kaip išdėstyti suolai“, kad klasėje būtų šilta, tylu, išvėdinta ir pakankamai šviesu, „kad būtų patogus suolas“ ir kt.

Respondentų nuomonė matyti 5 pav.

Kadangi mokant jaunesnius mokinius, kaip teigia L.Jovaiša (2001), labai svarbu laikytis vaizdumo principo, todėl pradinukų paklausta dėl vaizdinių priemonių jiems svarbos. 31,2 % mokinių atsakė, kad vaizdinių mokymo priemonių buvimas jiems labai svarbus, svarbus – 42,2 % apklaustųjų vaikų, 10,1 % vaizdinių priemonių buvimas – nesvarbus ir visiškai nesvarbus, o 16,5% - nežinojo, kuris atsakymas jiems yra priimtinesnis.

Pastebėtas statistikai reikšmingas skirtumas lyties atžvilgiu. Kad būtų vaizdinių priemonių svarbiau yra mergaitėms nei berniukams ($p < 0,05$).

5 pav. Klasės aplinkos vertinimas (N = 346)

Kadangi vaikai kurdami išreiškia save ir kiekvienas kūrybinis darbas jo autoriui yra labai svarbus bei reikšmingas, todėl kūrybinių darbų parodėlių klasėje paskirtis turėtų būti ne tik estetinė klasės aplinkos atžvilgiu, bet ir psichologinė, pačių ugdytinių atžvilgiu. Tačiau, kaip matyti diagramoje, net 12,1 % apklaustųjų yra neapsisprendę šiuo klausimu, o 12,1 % apklaustųjų tai nesvarbu. 75,7 % respondentų kūrybinių darbų parodėlių organizavimas yra svarbus ir net labai svarbus. Šiam kintamajam buvo nustatytas statistikai reikšmingas skirtumas tarp berniukų ir mergaičių ($p < 0,001$). Parodėlės reikšmingesnės mergaitėms.

Įvertinant psichologinius veiksnius, mokinių buvo teirautasi, kiek jiems yra svarbu draugiški tarpusavio santykiai su klasės draugais. Šis faktorius buvo pats svarbiausias moksleiviams vertinant klasės ugdomąją aplinką. Iš mokinių atsakymų matyti, kad 61,6 % jie yra labai svarbūs, 29,5 % - svarbūs, 3,2 % - nesvarbūs, 0,6 % - visiškai nesvarbūs, o 5,2 % respondentų neturėjo savo nuomonės. Taip pat, šiam kintamajam buvo nustatytas statistikai reikšmingas skirtumas tarp berniukų ir mergaičių ($p < 0,05$). 67,4 % mergaičių ir 55,6% berniukų rinkosi atsakymą „labai svarbu“, 32,7% berniukų ir 26,3% mergaičių - svarbu, 7,0 % berniukų ir 3,4 % mergaičių negalėjo apsispręsti, 3,5 % berniukų ir 2,9 % mergaičių rinkosi atsakymą „nesvarbu“ ir tik 1,2% apklaustųjų berniukų pasirinko „visiškai nesvarbu“.

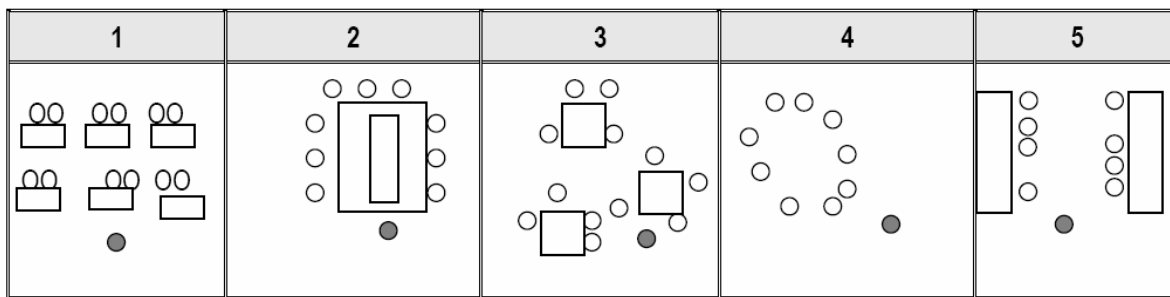
Vertinant *fizinę klasės aplinką*, 58,7 % mokinių labai svarbu, kad dirbant klasėje būtų tylu. 33,8 % - tai svarbu, 2,3 % triukšminga darbo aplinka nesvarbi arba visiškai nesvarbi, o 5,2 % negalėjo apsispręsti.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad apklaustiesiems mokiniams, vertinant *fizinę aplinką*, ne mažiau svarbu ir tai, kad klasėje būtų tinkama temperatūra. Šilumą, kaip labai svarbų faktorių nurodė 52,3 % apklaustųjų, kaip svarbų – 40,8 %, o 3,4 % - kaip nesvarbų arba net visiškai nesvarbų. 3,5 % respondentų nežinojo ar šis faktorius jiems yra svarbus.

Nors analizuojant anketas buvo išsiaiškinta, kad tik 2 mokiniai rūpinasi klasės vėdinimu, bet iš šios diagramos matome, kad net 47,1 % apklaustųjų labai svarbu, kad dirbtų išvėdintoje klasėje. 43,6 % klasės išvėdinimas svarbus. 4,4 % neteikia tam reikšmės, o 4,9 % neturi nuomonės šiuo klausimu.

Panašus nuomonių pasiskirstymas išryškėjo vertinant suolų patogumą. 87 % apklaustųjų tai yra labai svarbu arba svarbu, 5,8 % nesvarbu arba visiškai nesvarbu ir 7,2 % nežinojo, ką atsakyti. Mažiau svarbus apklaustiesiems buvo suolų išdėstymas. 18,9 % nurodė, kad tai jiems nesvarbu arba net visiškai nesvarbu, 15,1 % negalėjo nuspręsti, o 66 % suolų išdėstymas yra labai svarbus arba svarbus faktorius.

2005 metais atlikdami LR švietimo ir mokslo ministerijos užsakytą tyrimą „Mokytojo didaktinės kompetencijos atitiktis šiuolaikiniams reikalavimams“, tyrėjai klausimyne moksleiviams pateikė sėdėjimo variantų schemą.

6 pav. Sėdėjimo variantai (tyrimo „Mokytojų didaktinės kompetencijos atitiktis šiuolaikiniams švietimo reikalavimams“ ataskaita (2005, p.36)

Šio tyrimo duomenys, kaip teigia tyrėjai, parodė, kad mokyklose dominuoja 1 schemoje pavaizduotas suolų sustatymas. Šiuo atveju tarp informacijos perteikėjo ir jos priėmėjo egzistuoja akivaizdi distancija (jėgos, valdžios, autoriteto). Esant 2 schemoje pavaizduotam suolų išdėstymui, ši distancija akivaizdžiai mažėja. 3 schemoje mokytojas dar labiau praranda dominuojančias pozicijas ir jo vaidmuo kinta nuo informacijos perteikėjo iki konsultanto.

Apibendrinant šiuos du tyrimo parametrus, galima teigti, kad mokytojui turėtų rūpėti suolų, kaip komfortiškos darbo vietos, turinčios įtakos darbo rezultatams, būklė.

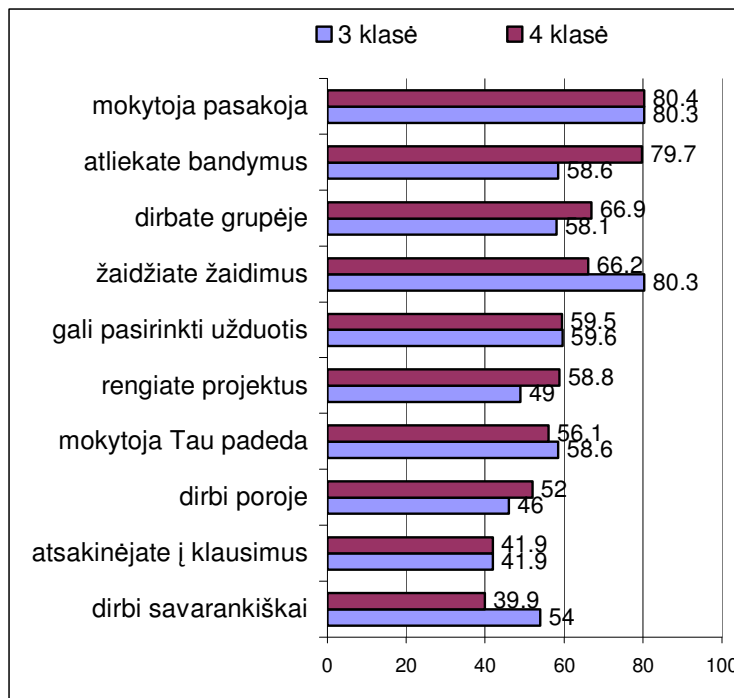
Respondentų teiraujantis apie klasės apšvietimą, paaiškėjo, kad 89 % apklaustųjų labai svarbu arba svarbu, kad klasėje būtų pakankamai šviesu, 3,2 % respondentų neteikė tam reikšmės, o 7,8 % apklaustųjų neturėjo nuomonės.

Mažiausiai reikšmės apklaustieji teikė tam, „ kokia spalva išdažyta klasė“. Klasės spalva labai svarbi buvo 19,7 % apklaustųjų, svarbi – 42,5 %, 28 % - nesvarbi arba visai nesvarbi ir 9,8 % nežinojo.

Rašydami savo komentarus mokiniai dar kartą akcentavo draugiškus tarpusavio santykius, norą, kad mokytų geras mokytojas, kad būtų klausomasi ir išklausoma, kad mokiniai būtų mandagūs, gražiai elgtųsi, klasės aplinka būtų švari, graži ir tvarkinga, būtų žaidimų, nebūtų nuobodu, trys vaikai nurodė, kad norėtų, jog klasėje būtų seniūnas, vienas pageidavo kompiuterio.

Ugdomąją aplinką vertinant pedagoginiu atžvilgiu, klausta vaikų nuomonės, apie mokymo (si) organizavimą. Kokie mokytojo siūlomi mokymo(si) būdai jiems yra priimtinausi ar nepriimtinausi. Sudarant klausimyną nebuvo keliamas tikslas išvardinti visus mokymo (si) būdus, tam skirtas atviras klausimas „ kada dar?“.

Respondentų atsakymai atsispindi 7 paveiksle.

7 pav. Veiklos vertinimas skirtingose klasėse. Patinkanti veikla (%). N = 346

Kaip matyti iš diagramos, gana daug mokinių (80 %), kaip patinkantį, renkasi mokytojos pasakojimą. Galima daryti prielaidą, kad mokytojai pasakoja pakankamai vaizdžiai, įtikinamai, kad pamokose naudoja įvairius mokymo (si) būdus, nes šio amžiaus vaikai nemėgsta monotonijos ir vaikas renkasi tuos būdus, kurie jam priimtinausi. Arba mokytojas taip dažnai naudoja šį metodą, ignoruodamas kitus metodus, kad vaikai, nežinodami kitokių metodų, renkasi gerai jiems pažįstamą. Taip pat iš diagramos matyti, kad tiek ketvirtokams, tiek trečiokams (41,9 %) mažiausiai patinka atsakinėti į klausimus. Trečiokams – dirbti poroje (46%).

Apklausoje rezultatai parodė, kad mokiniai mieliau renkasi darbą grupėje (58,1 % trečiųjų ir 66,9 % ketvirtųjų), nei poroje (46 % trečiųjų ir 52 % ketvirtųjų) ar savarankišką darbą (54 % trečiųjų ir 39,9 % ketvirtųjų).

Ketvirtokams labiausiai patinka atlikti bandymus (79,7 %), o trečiokams (80,3 %) - žaisti žaidimus. Akivaizdu, kad ketvirtųjų tarpe žaidimo metodo populiarumas, lyginant su trečiokais, yra sumažėjęs.

Mokytojai turėtų atkreipti dėmesį, kad mokinių motyvaciją skatina galimybė pasirinkti užduotis. Tam pritaria 60 % respondentų.

58,6 % trečiųjų patinka, kai mokytoja padeda veikloje. Ketvirtokams mokytojos pagalbos reikia šiek tiek mažiau (56,1 %).

58,8 % ketvirtųjų ir 49 % trečiųjų patenkinti projektų rengimu.

Analizuojant ir apibendrinant mokinių atsakymus į klausimą „kada dar patinka?“, galima teigti, kad mokiniai akcentuoja ugdomosios aplinkos plėtimą (ekskursijos, pamokų vedimas ne klasėje, svečių atvykimas), mokymo (-si) formų įvairovę (viktoringos, konkursai, vaidinimai).

Atskiri mokiniai nurodė, kad jiems labiausiai pamokose patinka, kai: mokytoja išaiškina, kai niekas nemaišo dirbti, kai kūno kultūros ar kitose pamokose „gali daryti, ką nori“.

Tyrimui buvo svarbu, kad mokiniai nurodytų, ne tik kas patinka, bet ir kas nepatinka pamokose. Nuomonių pasiskirstymas matyti 12 lentelėje.

Veiklos klasėje vertinimas. Nepatinkanti veikla. N = 346

12 lentelė

<i>Veikla</i>	<i>Procentai</i>
mokytoja pasakoja	4.9%
atsakinėjate į klausimus	35.8%
žaidžiate žaidimus	7.2%
atliekate bandymus	10.1%
rengiate projektus	24.6%
dirbate grupėje	15.9%
dirbi poroje	21.4%
dirbi savarankiškai	29.5%
negali pasirinkti užduočių	34.4%
mokytoja dažnai Tave stebi, kontroliuoja, padeda	13.0%

Respondentų atsakymai tik dar kartą patvirtina anksčiau aptartas tendencijas. Mažiausiai mokinių (4,9 %) nurodo, kad jiems nepatinka, kai mokytoja renkasi pasakojimo metodą. 7,2 % atsakinėjusiųjų nepatenkinti, kai žaidžiami žaidimai, 10,1 % - kai atliekami bandymai. Daugiausia nepritariančių (35,8 %) atsakinėjimui į klausimus. 34,4 % respondentų nepatenkinti, kai negali pasirinkti užduočių.

Ir šio tyrimo rezultatai patvirtina, kad apklaustiesiems pradinukams labiau patinka darbas grupėje (prieš pasisako 15,9 % apklaustųjų), nei poroje (prieš šį būdą pasisako 21,4 % mokinių) ar savarankiškas darbas (jis nepatinka 29,5 % vaikų). Projektinė veikla nepatinka 24,6 % apklaustųjų. 13 % vaikų nesinori, kad mokytoja dažnai juos stebėtų, kontroliuotų ir padėtų.

10 moksleivių dar nurodė, kad jiems nepatinka, kai mokytoja pamokų metu šaukia, pyksta. Rasta ir tokių atsakymų, kad nepatinka, kai suolo kaimynas trukdo dirbti, kai mokiniai, mokytojai išėjus, šūkauja, kai pamokos būna nuobodžios, kai tenka ilgai skaityti vieniems.

Šie mokinių atsakymai rodo, kad ne visi mokytojai atviri naujovėms, linkę ieškoti naujesnių ugdymo būdų ar metodų, keisti savo darbo stilių remiantis demokratiniais principais.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad mokytojas, kuriantis palankią klasės ugdomąją aplinką pirmiausiai turi kiek galima geriau pažinti savo ugdytinius, išsiaiškinti jų poreikius bei lūkesčius.

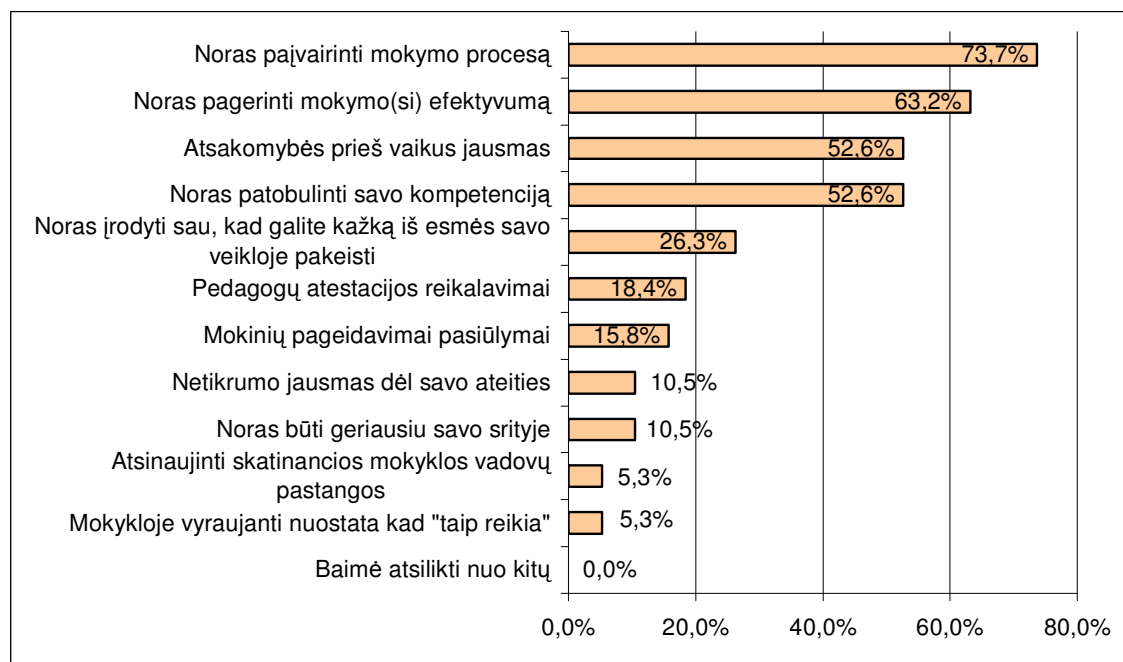
Tyrimo metu paaiškėjo, kad apklaustiesiems vaikams aktualiausias yra psichologinis komfortas (draugiški santykiai su bendraamžiais, mokytoja). Tyrimo rezultatai patvirtino, kad respondentams svarbūs tokie fizinės aplinkos faktoriai, kaip šiluma, patalpų vėdinimas, triukšmo laipsnis, darbo vietos patogumas ir tvarka joje.

Mokytojas, organizuodamas ugdymo procesą turėtų rinktis aktyvius mokymo būdus, neatsisakydamas ir klasikinių, lanksčiai juos derindamas tarpusavyje, plėsdamas ugdomąją aplinką už klasės ribų.

3.2.3. Mokytojų pasirengimo ugdomosios aplinkos kūrimui ir kaitai tyrimas

Nors šiame tyrime mokytojų imtis yra nedidelė – 38 respondentės, bet jos visos dirba su apklausoje dalyvavusiais mokiniais ir tiesiogiai įtakoja apklaustųjų ugdomosios aplinkos kūrimą. Todėl tyrimu norėta išsiaiškinti, kokiomis nuostatomis ir principais vadovaujasi mokytojos, koks jų požiūris į laikmečio siūlomas naujoves, kokie veiksniai skatina tobulėti, ką jos mano apie ugdomosios aplinkos reikšmę.

Kadangi tyrimo rezultatai parodė, kad apklaustųjų daugumą sudaro vyresnio nei 39 metai amžiaus respondentės, turinčios senojo pavyzdžio aukštojo mokslo diplomą, todėl gana svarbus rodiklis - kokie veiksniai skatina apklaustųjų siekimą tobulėti. Juos iliustruoja 8 paveikslas.

8 pav. Mokytojų tobulėjimą skatinantys veiksniai

Iš diagramos matyti, kad net 73,7 % mokytojų tobulėjimą skatinantis veiksnys yra noras pajvairinti mokymo procesą, 63,2 % - siekimas pagerinti mokymo(si) efektyvumą, 52,6 % - tiek atsakomybės prieš vaikus jausmas, tiek noras patobulinti savo kompetencijas. Galima daryti prielaidą, kad pakankamai aukšta respondenčių pedagoginė kvalifikacija lemia, kad tik 10,5 %, kaip tobulėjimo veiksnius, nurodė netikrumo dėl ateities jausmą, norą būti gerusia savo srityje ir visiškai nesirinko „ baimė atsilikti nuo kitų“.

Įstaigos vadovų pastangos, kaip atsinaujinimą skatinantis veiksnys, yra tik 5,3 % mokytojų. Gana nedideliame skaičiu (15,8 %) respondenčių siekimą tobulėti skatina mokinių pageidavimai ir pasiūlymai. Tikėtina, kad toks mažas procentas pasirinkusių šį kriterijų yra todėl, kad visos apklausoje dalyvavusios mokytojos dirba su pradinių klasių mokiniais.

26,3 % apklaustųjų skatina noras įrodyti sau, kad gali kažką iš esmės pakeisti savo veikloje, 18,4 % - pedagogų atestacijos reikalavimai ir 5,3 % tobulėjimą skatina mokykloje vyraujanti nuostata, kad „taip reikia“.

Tyrimo rezultatai parodė, kad apklaustųjų daugumos siekį tobulėti skatina tiesiogiai su ugdomosios aplinkos kūrimu susiję veiksniai: mokymo proceso įvairinimas, mokytojo kompetencijų gausinimas, mokymo(si) proceso gerinimas.

Ugdomosios aplinkos kūrimas reikalauja ugdytojo kūrybiškumo, kuris pasireiškia „mokymo turinio parinkimu ir planavimu, remiantis mokinių savybėmis, ugdymo uždavinių numatymu, asmenybės vystymosi prognoze ir ugdymo strategija, kryptingumo projektavimu,

kūrybingu mokymo priemonių konstravimu, planavimu ir parengimu, mokymo metodų kombinavimu, novatoriškumu, gerosios patirties organizavimu ir apibendrinimu“ (Jovaiša, 2001, p.64 – 65).

Tyrimu bandyta išsiaiškinti, kokius metodus, priemones, strategijas renkasi mokytojai organizuodami ugdymo procesą, kokiomis nuostatomis ir principais vadovaujasi kurdami ugdomąją aplinką.

Vertinimui apibendrinti, t.y. išreikšti vertinimą vienu skaičiumi, naudotas apibendrintas pritarimo indeksas (PI; žr. 14 lentelę) arba apibendrintas vertinimo indeksas (žr. 13 lentelę). Kadangi pasirinktos kategorijos formuluojamos skirtingai, todėl vienu atveju kalbama apie apibendrintą pritarimą, o kitu – apie apibendrintą vertinimą. Apibendrintas vertinimo indeksas skaičiuojamas analogiškai pritarimo indeksui, pagal formulę:

$$PI = VP + 0.5*LP - 0.5*LN - VN, \text{ kur}$$

VP – visiškai pritariančių respondenčių dalis procentais,

LP – labiau pritariančių respondenčių dalis procentais,

LN – labiau nepritariančių respondentų dalis procentais,

VN – visiškai nepritariančių respondentų dalis procentais.

Apklaustųjų mokytojų metodų, priemonių, strategijų vertinimas atspindi 13 lentelėje.

Iš pateiktų atsakymų matyti, kad respondentės, kurdamos ugdomąją aplinką, teigiamai vertina veiklos planavimą ($PI = 72,4 \%$), tačiau nuomonės išsiskiria dėl ugdymo individualizavimo. 36,8 % respondenčių vertina visiškai teigiamai, 55,3 % vertina labiau teigiamai ir lygiai – po 2,6% - pasiskirstė vertinančios labiau neigiamai, visiškai neigiamai ir neturinčios nuomonės.

Gana ryškus nuomonių išsiskyrimas dėl individualių mokymo programų kūrimo ir taikymo. 18,4 % apklaustųjų individualių mokymo programų kūrimą vertina visiškai teigiamai, 60,5 % vertina labiau teigiamai, 15,8 % - labiau neigiamai ir 2,6 % vertinančių visiškai neigiamai arba neturinčių savo nuomonės.

Metodų, priemonių, strategijų vertinimas pedagoginės veiklos efektyvumo kontekste (%)**N = 38**

	<i>Visiškai teigiamai</i>	<i>Labiau teigiamai</i>	<i>Nežinau</i>	<i>Labiau neigiamai</i>	<i>Visiškai neigiamai</i>	<i>Apibendrintas vertinimo indeksas</i>
Veiklos planavimas	50.0	44.7	5.3	0.0	0.0	72.4
Naujų vadovėlių taikymas	50.0	47.4	2.6	0.0	0.0	73.7
Ideografinis mokinių žinių vertinimas	34.2	34.2	7.9	18.4	5.3	36.8
IT taikymas ugdymo procese	36.8	55.3	5.3	2.6	0.0	63.2
Aktyvių mokymo metodų taikymas	50.0	42.1	2.6	5.3	0.0	68.4
Individualių mokymo programų kūrimas ir taikymas	18.4	60.5	2.6	15.8	2.6	38.2
Įvairių lygių mokinių mokymas 1-oje klasėje	15.8	44.7	2.6	36.8	0.0	19.7
Projektų rengimas ir įgyvendinimas	28.9	68.4	2.6	0.0	0.0	63.2
Integruotas ugdymas	42.1	57.9	0.0	0.0	0.0	71.1
Mokymas mokytis	71.1	28.9	0.0	0.0	0.0	85.5
Kritinio mąstymo ugdymas	73.7	23.7	2.6	0.0	0.0	85.5
Mokymas valdyti informaciją	65.8	31.6	2.6	0.0	0.0	81.6
Naujų žinių taikymas praktikoje	78.9	21.1	0.0	0.0	0.0	89.5
Ugdymo individualizavimas	36.8	55.3	2.6	2.6	2.6	60.5
Klasikinių mokymosi metodų taikymas	21.1	76.3	0.0	2.6	0.0	57.9
Dalijimasis gerąja patirtimi su kolegomis	65.8	31.6	2.6	0.0	0.0	81.6
Tėvų įtraukimas į ugdymo procesą	47.4	42.1	10.5	0.0	0.0	68.4
Mokomosios pažintinės ekskursijos	65.8	34.2	0.0	0.0	0.0	82.9
Techninių mokymo priemonių panaudojimas	50.0	47.4	2.6	0.0	0.0	73.7
Įvairių priemonių gausa kuriant ugdomąją aplinką	34.2	55.3	5.3	5.3	0.0	59.2

Skyrėsi mokytojų nuomonės ir dėl įvairių lygių mokinių mokymo vienoje klasėje. 15,8 % skirtingų galimybių vaikų mokymą toje pačioje klasėje vertina visiškai teigiamai, 44,7 % vertina labiau teigiamai ir net 36,8 % mokytojų vertina labiau neigiamai.

Šie rezultatai akivaizdžiai prieštarauja teiginio, kad „ ugdymo proceso centre – vaikas“, kuriam nepritariančių nebuvo nei vienos mokytojos, pritarimo indeksas (PI = 81,6%). To pasekoje suprantamas 57,9 % respondenčių visiškas pritarimas teminiam ugdymo turinio planavimui visai klasei, 31,6 % apklaustųjų pritarimas, 5,3 % mokytojų išreikšta abejonė ir tik 5,3 % respondenčių nepritarimas.

Moksleivių atsakymų analizė parodė, kad pradinių klasių moksleiviai labiausiai vertina tokius mokytojo pasirinktus mokymo metodus, kurie suteikia pamokai dinamiškumo, neleidžia nuobodžiauti, aktyvina. Todėl tyrimui svarbu buvo išsiaiškinti, kokius mokymo metodus mokytojai renkasi savo darbe. Klasikinių mokymo(si) metodų taikymą visiškai teigiamai vertina 21,1 % mokytojų, 76,3 % respondenčių vertina teigiamai, 2,6 % apklaustųjų vertina labiau neigiamai.

Aktyviuosius mokymo metodus visiškai teigiamai vertina 50 % apklaustųjų, 42,1% vertina labiau teigiamai ir 5,3 % - labiau neigiamai. 28,9 % visiškai teigiamai vertina projektų rengimą ir įgyvendinimą, 68,4 % vertina labiau teigiamai.

Akivaizdu, kad apklausoje dalyvavusios mokytojos teigiamai vertina integruotą mokymą (PI = 71,1 %), mokymą mokyti (PI = 85,5 %), kritinio mąstymo ugdymą (PI = 85,5%), mokymą valdyti informaciją (PI = 81,6%), naujų žinių taikymą praktikoje (PI = 89,5 %).

Respondentės teigiamai vertina naujų vadovėlių, kuriuos šiuo metu gali pasirinkti pradinė klasių mokytojas, taikymą (PI = 73,7%), taip pat techninių mokymo priemonių, leidžiančių pakeiči ir pakeiči ugdymo procesą, panaudojimą (PI = 73,7%).

Įvairių priemonių gausą, kuriant ugdomąją aplinką, visiškai teigiamai vertina 34,2 % respondenčių, labiau teigiamai vertina 55,3 %. 5,3 % apklaustųjų vertina labiau neigiamai. Įdomu palyginti moksleivių apklausos rezultatus, kurie parodė, kad 31,2 % mokinių buvo labai svarbus vaizdinių mokymo priemonių buvimas, svarbus – 42,2 % apklaustųjų vaikų, 10,1 % respondentų vaizdinių priemonių buvimas nesvarbus ir 16,5 % nežinojo ar jiems svarbus, ar nesvarbus vaizdinių priemonių buvimas. Tai rodo, kad 73,4 % mokinių pageidauja vaizdinių priemonių, 89,5 % pedagogų šį pageidavimą įvykdo.

Apklausoje rastas tik vieno mokinio pasiūlymas ir pageidavimas, kad klasėje būtų kompiuteris. Apklausiant mokytojas paaiškėjo, kad 36,8 % apklaustųjų visiškai teigiamai vertina IT taikymą ugdymo procese, 55,3 % - labiau teigiamai. Kadangi apklausoje dalyvavo daugiau vyresnio amžiaus žmonių, todėl galima daryti prielaidą, kad netvirtas informacinių technologijų įvaldymas ir yra lemiamas veiksnys, kad IT taikymui ugdymo procese labiau nepitaria 2,6 % mokytojų ir 5,3 % respondenčių neapsisprendžia.

Moksleivių apklausa parodė, kad mokiniai norėtų, kad jų ugdomoji aplinka plėstųsi. Tam pasitarnauti gali ekskursijų, išvykų organizavimas, svečių atvykimas, tėvų įtraukimas į ugdymo procesą.

Už mokomųjų pažintinių ekskursijų organizavimą pasisakė visos respondentės (PI = 82,9 %), o tėvų įtraukimui į ugdymo procesą visiškai pritarė 47,4 % apklaustųjų, pritarė - 42,1 %, o 10,5 % neturėjo šiuo klausimu nuomonės.

Nors pradinio ugdymo turinį reglamentuojančiuose dokumentuose akcentuojama šiuo metu taikomo ideografinio vertinimo, atitinkančio jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko psichologinius ypatumus, individualybę reikšmė, tačiau tyrimas parodė, kad ideografinį mokinių žinių vertinimą tik 34,2% respondenčių vertina visiškai teigiamai, 34,2% - labiau teigiamai, 18,4 % labiau neigiamai ir 5,3 % visiškai neigiamai vertina ideografinį mokinių žinių vertinimą. Galima daryti prielaidą, kad tokius rezultatus (PI = 36,8 %) lėmė, jog ideografinis vertinimo metodas reikalauja daugiau mokytojo pastangų, laiko ir išmanymo, gilesnio ir platesnio ugdytinio pažinimo. Žymiai

paprasciau, kaip anksčiau, parašyti pažymį, nors jis neatspindi mokinio pasiekimų ar nesėkmių esmės. Mokytojos lygina abi šias mokyklose taikytas ir taikomas vertinimo sistemas iš savo, kaip mokytojų, pozicijų, dalijasi savo pastebėjimais su kolegomis.

Kuriant ugdomąją aplinką mokytojams iš tiesų gali pasitarnauti geroji kolegų patirtis. Kaip matyti iš apklausos rezultatų, 65,8 % respondentėlių pasidalijimą gerąja patirtimi su kolegomis vertina visiškai teigiamai, 31,6 % vertina labiau teigiamai. 2,6 % nežinojo, ar toks būdas joms reikšmingas. Galima daryti prielaidą, kad galbūt šios mokytojos nepasitiki kolegų profesionalumu arba nepritaria pastarųjų nuostatomis į profesinę veiklą, todėl abejoja, kad jų patirtis gali būti vertinga.

Mokinių apklausa atskleidė, kad vienas iš mokyklos pasirinkimo motyvų buvo, jog mokykloje dirbtų geri mokytojai. Žinoma, „gerumas“ priklauso nuo to, ko tikimasi iš mokytojo. „Tėvams svarbu, kad <...> ugdytojas užtikrintų gerą vaiko savijautą, skatintų jo norą mokytis, sudarytų sąlygas vystyti jo gabumams, gebėjimams ir kt.“(Girdzijauskienė, 2005, p.5),tai yra sukurtą palankią ugdomąją aplinką. Tokios aplinkos kūrimui tiesioginės reikšmės turi ir mokytojo nuostatos į profesinę veiklą.

Apklausa buvo bandyta išsiaiškinti, kokiomis nuostatomis savo profesinėje veikloje vadovaujasi respondentės. Jų nuomonė atsispindi 14 lentelėje .

Palankią ugdomąją aplinką mokytojas galės kurti tik tada, kai gerai pažins kiekvieno savo ugdytinio psichologines ir fiziologines savybes, žinos jų lūkesčius. Todėl jis turėtų vadovautis nuostatomis :

visapusiškai pažinti kiekvieną ugdytinį, domėtis juo,
savo darbo metodus, turinį, tikslus koreguoti atsižvelgiant į mokinių rezultatus.

Apklausos rezultatai parodė, kad 73,7% mokytojų visiškai pritaria nuostatai, kad reikia visapusiškai pažinti ugdytinį. 23,7% apklaustųjų – labiau pritaria. Tik 2,6 % respondentėlių neturi nuomonės. Kyla klausimas, kodėl? Galbūt, jos mano, kad neįmanoma visapusiškai pažinti kiekvieną mokinį arba tiesiog ši nuostata jų pedagoginėje veikloje nėra tokia svarbi, kaip kitoms.

Ugdomosios aplinkos kūrimo ašis – mokinys. Teiginiui „ugdymo proceso centre - vaikas (jo asmenybė, poreikiai interesai) visiškai pritarė 65,8 % mokytojų, labiau pritarė – 31,6 % ir nebuvo respondentėlių, kurios šitam teiginiui labiau ar visiškai nepritartų.

Tačiau prieštaringa šiems rezultatams buvo mokytojų nuomonė teiginiui, kad „ ugdymo proceso centre – mokytojas“. Šiai nuostatai visiškai pritarė 15,8%, labiau pritarė – 26,3% , labiau nepritarė – 31,6 % ir visiškai nepitarė – 13,2 % apklaustųjų. Pritarimo pirmajam teiginiui indeksas buvo $PI = 81,6\%$, tai pritarimo antrajam teiginiui indeksas buvo $PI = 0,0\%$.

Mokytojų nuostatos į profesinę veiklą. N=38

<i>Nuostatos</i>	<i>Visiškai pritariu</i>	<i>Labiau pritariu</i>	<i>Nežinau</i>	<i>Labiau nepritariu</i>	<i>Visiškai nepritariu</i>	<i>Pritarimo indeksas</i>
Teminis ugdymo turinio planavimas visai klasei	57.9%	31.6%	5.3%	5.3%	0.0	71.1
Visapusiškas kiekvieno ugdytinio pažinimas, domėjimasis juo	73.7%	23.7%	2.6%	0.0	0.0	85.5
Domėjimasis naujovėmis, jų diegimas kiekvienoje temoje, pamokoje	50.0%	47.4%	2.6%	0.0	0.0	73.7
Naujovių išbandymas keletoje pamokų, prieš tai įdiegiant savo darbe	47.4%	44.7%	7.9%	0.0	0.0	69.7
Siekimas įgyti vadybinių įgūdžių, kurie padėtų valdyti klasę	42.1%	36.8%	10.5%	10.5%	0.0	55.3
Naujoves taikyti tik tuomet, kai to reikalaus mokyklos vadovai	-	2.6%	5.3%	36.8%	55.3%	-72.4
Darbe taikyti tik laiko patikrintas pedagogines priemones	5.3%	7.9%	15.8%	52.6%	18.4%	-35.5
Ugdymo proceso centre - vaikas (jo asmenybė, poreikiai interesai)	65.8%	31.6%	2.6%	0.0	0.0	81.6
Savo darbo metodų, turinio, tikslų koregavimas atsižvelgiant į mokinių rezultatus	78.9%	21.1%	0.0	0.0	0.0	89.5
Ugdomosios aplinkos kūrimas savo klasėje	68.4%	26.3%	-	2.6%	2.6%	77.6
Ugdymo proceso centre - mokytojas	15.8%	26.3%	13.2%	31.6%	13.2%	0.0
Svarbiausia suteikti mokiniams žinių ir parengti mokytis dalykinėje sistemoje	31.6%	42.1%	2.6%	23.7%	0.0	40.8
Mokytojui svarbus kompiuterinis raštingumas	55.3%	34.2%	5.3%	5.3%	-	69.7
Vadovėlis - pagrindinė, svarbiausia programos įsisavinimo priemonė	5.3%	52.6%	7.9%	15.8%	18.4%	5.3

Kad didesnė dalis apklaustųjų mokytojų savo darbe vadovaujasi klasikine ugdymo paradigma rodo pritarimas teiginiui, kad „svarbiausia suteikti mokiniams žinių ir parengti mokytis dalykinėje sistemoje“. 31,6 % apklaustųjų jam visiškai pritaria, labiau pritaria 42,1% ir tik 23,7 % mokytojų jam labiau nepitaria. 2,6 % apklaustųjų neturėjo nuomonės.

Ugdomosios aplinkos kūrimui labai svarbu, kad mokytojas domėtųsi naujovėmis, diegtų jas savo darbe. Apklausos rezultatai parodė, kad mokytojos ne tik jomis domisi, bet ir diegia naujoves savo darbe. Netgi kiekvienoje pamokoje. Mokinių atsakymuose kaip tik buvo užrašytas pageidavimas, kad pamokos nebūtų nuobodžios. Pritarimo šiam teiginiui indeksas - PI = 73,7 %. Paaiškėjo, kad prieš įdiegdamas naujoves savo darbe, mokytojos linkusios pirmiau jas išbandyti. Pritarimo šiam teiginiui indeksas - PI = 69,7 % . Kad respondentės iš tiesų neapsiriboja vien tik laiko patikrintomis priemonėmis, patvirtina pritarimo teiginiui „darbe taikyti tik laiko patikrintas pedagogines priemones“ indeksas - PI = - 35,5 % . Akivaizdu, kad mokytojos pačios linkusios taikyti naujus ugdymo metodus, nelaukdamos mokyklos vadovų raginimo. Pritarimo indeksas PI = - 72,4 %.

Galima daryti prielaidą, kad pakankamai aukšta mokytojo metodininko, eksperto kvalifikacinė kategorija lėmė, kad teiginio, jog „darbe taikyti tik laiko patikrintas pedagogines

priemonės“ pritarimo indeksas - $PI = - 35,5 \%$. Nors $5,3 \%$ ir $7,9 \%$ mokytojų, besiremiančių savo darbe pedagoginio poveikio paradigma, šiam teiginiui visiškai arba labiau pritarė.

$5,3 \%$ mokytojų visiškai pritarė, kad vadovėlis – pagrindinė, svarbiausia programos įsisavinimo priemonė. $52,6 \%$ apklaustųjų šiam teiginiui labiau pritarė, $7,9 \%$ nežinojo, $15,8 \%$ - labiau nepritarė ir $18,4 \%$ apklaustųjų visiškai jam nepritarė. Nors, vadovaujantis naująja ugdymo paradigma, vadovėlis turėtų būti tik viena iš priemonių, su kuriomis mokytojas dirba, siekdamas valstybinėse Bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose nužymėtų tikslų.

Mokytojas pasirenka vadovėlius (jų sistemas, komplektus) iš ŠMM rekomenduojamų, atsižvelgdamas į moksleivių ir tėvų pageidavimus. Papildomas ugdymo priemonės (pažintinę, grožinę literatūrą, žinynus, žodynus, enciklopedijas, užduočių sąsiuvinis, audio-, video-, kompiuterinę ir pan. medžiagą) - atsižvelgdamas į moksleivių poreikius ir galimybes, pažangos ir pasiekimų lygį, ugdymo tikslus, ugdymo turinio srities specifika, ugdymo metodus.

Gana dažnai rengiantis pamokoms mokytojui prireikia kompiuterio, todėl pedagogams svarbus kompiuterinis raštingumas. Pritarimo šiam faktoriui indeksas - $69,7 \%$. Nors $5,3 \%$ mokytojų labiau jam nepritaria arba neturi savo nuomonės.

Tyrimui svarbu buvo išsiaiškinti mokytojų požiūrį į ugdomosios aplinkos kūrimą, kuriame mokytojui tenka vadovavimo kaip veiklos funkcija.

Apibendrinus apklausos rezultatus paaiškėjo, kad mokytojai skirtingai vertino ugdomosios aplinkos savo klasėje kūrimą. Šiam teiginiui visiškai pritarė $68,4 \%$ apklaustų mokytojų, $26,3 \%$ respondenčių labiau pritarė, o $2,6 \%$ - labiau nepritarė ir $2,6 \%$ - visiškai nepritarė.

Siekimui įgyti vadybinių įgūdžių, kurie padėtų valdyti klasę, visiškai pritarė $42,1 \%$ apklaustųjų, labiau pritarė $36,8 \%$ mokytojų ir $10,5 \%$ respondenčių arba neturėjo nuomonės arba labiau nepritarė.

„Ugdomosios aplinkos kūrimo savo klasėje“ nuostatos pritarimo indeksas yra $PI = 77,6 \%$, o „siekimo įgyti vadybinių įgūdžių, kurie padėtų valdyti klasę“ nuostatos pritarimo indeksas – $PI = 55,3 \%$.

Siekiant sugrupuoti teiginius į prasminius-loginius blokus pagal respondentų atsakymų panašumą, buvo atlikta faktorinė analizė (Pagrindinių komponentų metodas, Varimax faktoriinių ašių pasukimas). Faktorinės analizės rezultatai pateikiami 15 lentelėje. Lentelės laukeliuose yra įrašyti teiginių faktoriai svoriai, kuriuos galima interpretuoti kaip teiginio ir faktoriaus koreliaciją. Jei faktorinis svoris mažesnis už $0,3$, langelyje rašoma žvaigždutė. Visi 4 faktoriai paaiškina 63 procentus bendros sklaidos.

Faktorinės analizės rezultatai

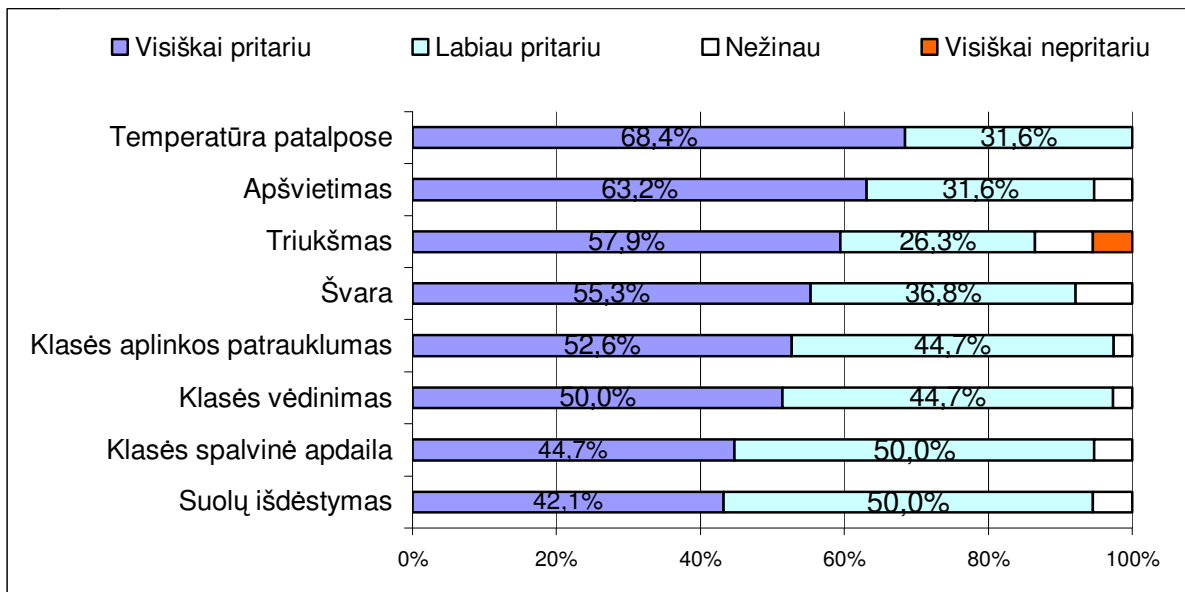
<i>Nuostatos</i>	<i>Komponentas</i>			
	1	2	3	4
Ugdymo proceso centre - mokytojas	.81	*	*	*
Darbe taikyti tik laiko patikrintas pedagogines priemones	.74	*	*	*
Svarbiausia suteikti mokiniams žinių ir parengti mokytis dalykinėje sistemoje	.74	*	*	*
Naujoves taikyti tik tuomet, kai to reikalaus mokyklos vadovai	.59	*	*	-
				.50
Siekimas įgyti vadybinių įgūdžių, kurie padėtų valdyti klasę	-.49	.39	.37	*
Visapusiškas kiekvieno ugdytinio pažinimas, domėjimasis juo	*	.79	*	*
Domėjimasis naujovėmis, jų diegimas kiekvienoje temoje, pamokoje	*	.74	*	*
Naujovių išbandymas keletoje pamokų, prieš tai įdiegiant savo darbe	*	.60	*	-
				.34
Teminis ugdymo turinio planavimas visai klasei	*	.56	-	*
			.37	
Mokytojui svarbus kompiuterinis raštingumas	*	*	.85	*
Ugdomosios aplinkos kūrimas savo klasėje	*	*	.79	*
Savo darbo metodų, turinio, tikslų koregavimas atsižvelgiant į mokinių rezultatus	*	*	.55	.52
Ugdymo proceso centre - vaikas (jo asmenybė, poreikiai interesai)	*	.32	*	.81

Dabar aiškiai matome, kad faktoriai „ugdymo centre – mokytojas“, „darbe taikyti tik laiko patikrintas pedagogines priemones“, „svarbiausia suteikti mokiniams žinių ir parengti mokytis dalykinėje sistemoje“, „naujoves taikyti tik tuomet, kai to reikalaus mokyklos vadovai“ atspindi klasikinę ugdymo paradigmą, kuri, pasak Bitino (2002), ugdymą traktuoja kaip visuomenės apibendrintos patirties (mokslo žinių, vertybių, protinės bei praktinės veiklos gebėjimų) perteikimą ugdytiniams. Ji įsitvirtino centralizuoto švietimo šalyse, kuriose mokykla buvo orientuota į valstybės poreikių tenkinimą, klusnaus piliečio ugdymą. Ji, pasak Šiaučiukėnienės ir kt. (2006), sutelkta į mokytoją, realizuojama per pedagoginį poveikį, orientuota į informacijos perteikimą, akcentuoja individualų darbą.

Faktoriai „siekimas įgyti vadybinių įgūdžių, kurie padėtų valdyti klasę“, „visapusiškas kiekvieno ugdytinio pažinimas, domėjimasis juo“, „domėjimasis naujovėmis, jų diegimas kiekvienoje temoje, pamokoje“, „naujovių išbandymas keletoje pamokų, prieš tai įdiegiant savo darbe“ yra tarsi perėjimas iš klasikinės paradigmos į šiuolaikinę mokymo(si) paradigmą, sutelktą į mokinį, realizuojamą per pedagoginę sąveiką, orientuotą į mokinių informacijos konstravimą, akcentuojančią bendradarbiavimą ir atradimus, mokymąsi, savo veiklos vertinimą, skatinančią kritinį mąstymą (Šiaučiukėnienė ir kt., 2006); naująją ugdymo paradigmą (Bitinas, 2005), orientuotą į asmeninę iniciatyvą realizuojančią asmenybę.

Faktoriai „mokytojui svarbus kompiuterinis raštingumas“, „ugdomosios aplinkos kūrimas savo klasėje“, „savo darbo metodų, turinio, tikslų koregavimas atsižvelgiant į mokinių rezultatus“, „Ugdymo proceso centre - vaikas (jo asmenybė, poreikiai interesai)“ atspindi naująją ugdymo paradigmą.

Kadangi gauti moksleivių apklausos rezultatai leidžia konstatuoti, jog ugdymo ir ugdymosi procese fizinė aplinka jiems taip pat yra svarbi, todėl tyrimui reikšminga ir mokytojų nuomonė fizinės aplinkos atžvilgiu. Žiūrėti 9 pav.

9 pav. Fizinės aplinkos veiksnių įtakos mokymosi rezultatams vertinimas

Kaip matyti 9 pav. mokytojos daugiausia reikšmės teikė temperatūrai klasės patalpose : 68,4 % - visiškai pritarė šio faktoriaus svarbai, 31,6 % - labiau pritarė. Mokinių nuomonė buvo šiek tiek kitokia. 52,3 % moksleivių tai buvo labai svarbu, 40,8 % - svarbu. Jie šiam parametru skyrė ne pirmą (kaip mokytojai), bet antrą poziciją.

Antras pagal reikšmingumą faktorius, mokytojų nuomone, yra klasės apšvietimas: 63,2 % - visiškai pritarė, 31,6 % - labiau pritarė jo svarbai. Apibendrinus mokinių apklausos rezultatus šiam faktoriui, pagal svarbą, atiteko 5 vieta.

Kad triukšmas gali įtakoti mokymosi rezultatus visiškai pritarė 57,9 % mokytojų ir 26,3 % - labiau pritarė. Šiam teiginiui visiškai nepitarė 5,3 % mokytojų ir labiau nepitarė 2,6 %. Mokinių apklausos rezultatai parodė, kad jiems šis faktorius yra svarbesnis negu mokytojams.

Apklaustųjų mokytojų nuomone ugdomajai aplinkai reikšmingas faktorius yra švara: 55,3% visiškai pritarė, 36,8 % labiau pritarė. 98,6 % apklaustųjų mokinių patvirtino jo reikšmingumą.

Klasės aplinkos patrauklumo reikšmei visiškai pritarė 52,6 % mokytojų, 44,7% mokytojų labiau pritarė. Mokinių nuomonė šiuo klausimu beveik sutapo su mokytojų nuomone. Jie skyrė ne penktą, kaip mokytojai, poziciją, bet šesštą.

Žymiai daugiau reikšmės klasės vėdinimui teikė mokiniai negu mokytojai. 50,0 % mokytojų visiškai pritarus vėdinimo svarbai, 44,7% - labiau pritarus, šis faktorius atsidūrė 6 pozicijoje, kai mokiniai jam skyrė 3 pagal svarbą vietą.

Pagal atsakymus labai panašiai pasiskirstė mokytojų nuomonė klasės spalvinės apdailos ir suolų išdėstymo atžvilgiu. Klasės spalvinės apdailos svarbai visiškai pritarė 44,7% apklaustųjų mokytojų, labiau pritarė 50,0% respondenčių. Suolų išdėstymo reikšmei visiškai pritarė 42,1% mokytojų ir labiau pritarė taip pat 50,0% respondenčių. Tik šiam faktoriui labiau nepritarė 2,6% mokytojų. Mokiniai, taip pat kaip ir mokytojai, šiems parametrams skyrė paskutines (septintą ir aštuntą) vietas.

Gauti apklausos rezultatai leidžia konstatuoti, kad daugeliu atvejų apklaustųjų mokytojų nuostatos į profesinę veiklą, pasirenkami ugdymo metodai bei būdai koreliuoja su mokinių lūkesčiais, pageidavimais ugdomajai aplinkai. Tačiau atskirais atvejais apklaustųjų mokytojų vertinimuose pastebėti prieštaravimai. Nors ir pritariama naujajai ugdymo paradigmai, bet realiai savo pedagoginėje veikloje ja tik bandoma vadovautis. Šiuo atveju išryškėjo mokytojų socialinis išmokymas,ėjimas per kognityvinį pripažinimą į bandymą realizuoti.

IŠVADOS

- 1. Interpersonaliniame ugdymo lygmenyje sukurta klasės ugdomoji aplinka, tiesiogiai sąlygojanti ugdytinių asmenybės saviraidą ir, pedagoginės sąveikos dėka, sudaranti galimybę paties ugdytojo asmenybės tobulėjimui, apima ugdymo(si) proceso dalyvių tarpusavio santykius, ugdytojo numatytus ugdymo tikslus, jų realizavimui pasirinktą ugdymo turinį, didaktines nuostatas, technologijas. Taip pat ir fizinę aplinką, nuo kurios jaukumo ir saugumo, savitumo ir aprūpinimo ugdymo procesui reikalingomis priemonėmis taip pat priklauso ugdymo tikslų realizavimo sėkmė.*
- 2. Kiekvienas pradinėjų klasių mokytojas, kurdamas palankią ugdomąją aplinką, turi remtis LR švietimo įstatyme (2003) apibrėžtais švietimo tikslais, principais, bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose (2003) nusakytu ugdymo kryptimi (tikslais, uždaviniais), ugdymo turiniu ir metodais, mokinių pasiekimų ir pažangos sampratoje išdėstytomis nuostatomis, principais, tikslais, uždaviniais. Siekti, kad ugdomosios aplinkos erdvė, kurioje mokiniai mokosi, bendrauja, taptų funkcionalia, saugia, higieniška ir estetiška, o santykiai tarp mokinių, mokytojos ir mokinių būtų grindžiami tolerancija, laisve, atsakomybe, kūrybiškumu, pozityviu vertinimu.*
- 3. Mokytojas, vienas iš svarbiausių asmenų ugdant pradinuką, vadovaudamasis ne vien mokslinėje psichologinėje literatūroje aprašyta jaunesnio mokyklinio amžiaus tarpsnio psichologine charakteristika, bet ir gyvu kiekvieno savo ugdytinio pasiekimų, tipišku bruožu pažinimu, pedagoginio saiko dėsnium, galės kurti palankią, vaiko poreikius ir lūkesčius atliepiančią, komfortišką ugdomąją aplinką.*
- 4. Gauti tyrimo rezultatai leidžia konstatuoti, kad daugeliu atvejų apklaustųjų mokytojų nuostatos į profesinę veiklą, pasirenkami ugdymo metodai bei būdai koreliuoja su mokinių lūkesčiais, pageidavimais ugdomajai aplinkai. Tačiau atskirais atvejais apklaustųjų mokytojų vertinimuose pastebėti prieštaravimai. Nors ir pritariama naujajai ugdymo paradigmai, bet realiai savo pedagoginėje veikloje ja tik bandoma vadovautis. Šiuo atveju išryškėjo mokytojų socialinis išmokimas.*

REKOMENDACIJOS

Mokytojas, siekdamas palankios ugdomosios aplinkos klasėje sukūrimo turėtų:

- 1) numatyti ugdymo tikslus, bei organizuoti ugdymo procesą remdamasis LR Švietimo įstatymu (2003), kitais šiuo metu pradinio ugdymo turinį reglamentuojančiais dokumentais ir atsižvelgdamas į individualias ugdytinių savybes bei poreikius. Lanksčiai tarpusavyje derindamas aktyvius ir klasikinius mokymo būdus, plėsdamas ugdomąją aplinką už klasės ribų,
- 2) ne tik deklaruoti, bet ir praktinėje veikloje remtis naująja ugdymo paradigma, laikytis pedagoginio saiko dėsnio, kuris, pasak B.Bitino (2000), užtikrina ugdymo sėkmę, jeigu tik visi ugdomieji veiksmai ir priemonės yra saikingi. Pasižymėti, pasak E. Jurašaitės – Harbison (2006), pedagoginio išprusimo, veiklos prognozavimo ir planavimo, pradinio ugdymo kaitos kompetencijomis,
- 3) kiek galima geriau pažinti savo ugdytinius, išsiaiškinti jų poreikius bei lūkesčius. Mokinių ir mokytojų apklausa parodė, kad ne visada jų požiūriai ir interesai sutampa. Todėl palankiai:
  - pedagoginei aplinkai kurti padės: platus mokytojos metodų bei būdų repertuaras; žinojimas, kokios ugdymo technologijos efektyviausios klasėje; sistemingas veiklos vertinimas pasitelkiant dokumentų analizę, interviu, anketines moksleivių ir jų tėvų apklausas, stebėjimus;
  - psichologinei aplinkai kurti padės: psichologinis ugdytinių pažinimas; tolerancija, atsakomybė, pozityviu vertinimu grindžiami tarpusavio santykiai; bendravimas su mokinių tėveliais;
  - fizinei aplinkai kurti padės: higienos normų, mokinių poreikių žinojimas; mokinių, tėvelių įtraukimas į šios aplinkos puoselėjimą.

LITERATŪRA :

1. Arends R.I. (1998). Mokomės mokyti. Vilnius: Margi raštai.
2. Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika I – II dalys (2002). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
3. Bitinas B. (1996). Ugdymo filosofijos pagrindai. Vilnius: VPU leidykla.
4. Bitinas B. (2000). Ugdymo filosofija. Vilnius: Enciklopedija .
5. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). Mokymasis ir asmenybės brendimas. Vilnius: Margi raštai.
6. Dreikurs R. , Soltz V. (2004). Laimingi vaikai . Vilnius: Vaga .
7. Gage N.L., Berliner D.C. (1994). Pedagoginė psichologija. Vilnius: Alna Litera.
8. Gailienė D. , Bulotaitė L., Sturlienė N. (1996). Aš myliu kiekvieną vaiką . Vilnius: Margi raštai.
9. Girdzijauskienė R. Pedagoginiai gebėjimai ir jų ugdymas // Žvirblių takas, 4, p. 5 - 8.
10. Gučas A. (1990). Vaiko ir paauglio psichologija . Kaunas : Šviesa.
11. Jakavičius V. (1998). Žmogaus ugdymas: įvadas į edukologijos studijas. KU I-kl.
12. Jensen E. (2001). Tobulas mokymas. Vilnius.
13. Jovaiša L. (1997). Edukologijos pradmenys: vadovėlis. Kaunas: Technologija.
14. Jovaiša L. (2001). Edukologijos pradmenys: studijų knyga. Šiauliai: ŠU I- kl.
15. Jovaiša L. (1993). Pedagogikos terminai . Kaunas: Šviesa .
16. Juodaitytė A. (2003). Socializacija ir ugdymas vaikystėje . Vilnius.
17. Juodaitytė A. (2003). Vaikystės fenomenas: socialinis- edukacinis aspektas. Monografija. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla .
18. Jurašaitė – Harbison E. (2006). Pedagoginės kompetencijos: apibrėžimai, modeliai ir raiška. // Žvirblių takas, 2, p. 7 – 17.
19. Kruteckis V. (1978). Moksleivių mokymo ir auklėjimo psichologija. Kaunas: Šviesa.
20. Kučinskas V. (1997). Pedagoginės ergonomikos įvadas. Mokymo priemonė. Klaipėda.
21. Kučinskas V. (2001). Ergonomika. Vilnius: Jandrija .
22. Lapė J. (1980). Darbo psichologija . Vilnius : Mokslas .
23. Laužikas J. (1993). Pedagoginiai raštai. Kaunas: Šviesa.
24. Lietuvos higienos norma HN 21:2005 „Bendrojo lavinimo mokykla. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ (2005). Prieiga per internetą : < <http://www.sam.lt/lt/sam/teisine-informacija/ta-pilnas/?strid=268648>>

25. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir išsilavinimo standartai I-X klasėms. Priešmokyklinis, pradinis, pagrindinis ugdymas (patvirtinti LR švietimo ir mokslo ministro 2003 m. liepos 9 d. įsakymu Nr.1015.). Vilnius. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt> >.
26. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrųjų programų ir išsilavinimo standartų pradiniam ir pagrindiniam ugdymui metodiniai komentarai. Projektas. V.Jonynienė. Pradinis ugdymas. Prieiga per internetą : < <http://www.pedagogika.lt/komentarai/pradinis.pdf> >; Mokymas, mokymasis ir vertinimas (3): projekto medžiaga (2003). Vilnius : Švietimo aprūpinimo centras.
27. Lietuvos švietimo koncepcija (1992). Vilnius : Leidybos centras .
28. LR švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 7 d. įsakymas Nr. 1340 „ Dėl pradinio ugdymo programos projekto“. Prieiga per internetą: < <http://www.smm.lt> >.
29. LR švietimo įstatymas . Žin., 2003, Nr.63-2853 (2003-06-28). Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt> >.
30. „Mokytojų didaktinės kompetencijos atitikties šiuolaikiniams švietimo reikalavimams“. Tyrimo ataskaita. (2005). Prieiga per internetą: <www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai.htm>.
31. Moksleivių pažangos ir vertinimo samprata (2004). Prieiga per internetą: <www.pedagogika.lt/samprata.pdf >.
32. Montessori pedagogikos Lietuvoje samprata, patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2004 m. birželio 23 d. įsakymu Nr. 1009. Prieiga per internetą: < <http://www.sks.lt/montesori/>>.
33. Mulevičienė J. (2005). Vizualioji aplinka – mokinių estetinių nuostatų formavimosi veiksnys: daktaro disertacija. Vilnius : VPU.
34. Pikūnas J., Palujanskienė A. (2000). Asmenybės vystymasis: Kelias į savęs atradimą. Kaunas: VDU.
35. Pukėnas K. (2005). Sportinių tyrimų duomenų analizė SPSS programa : mokomoji knyga. Kaunas: LKKA. Prieiga per internetą: <<http://www.lkka.lt/index.php?cid=934> >
36. Rajeckas V. (1999). Mokymo organizavimas: vadovėlis aukštosioms mokykloms. Kaunas: Šviesa.
37. Ramonas Z., Čikotienė D. (2004). Ergonomika. Šiauliai: Liucijus .
38. Rimm Sylvia B. (1998). Sumažėjusio pažangumo sindromas. Vilnius : Solertija.
39. Ruzgienė A., Petružienė S. (2005). Vaikas ir aplinka. Monografija. Klaipėda: KU I-kl.
40. Simonaitienė B. (2004). Mokykla - besimokanti organizacija. Monografija. Kaunas: Technologija.

41. Stašienė S., Petkevičiūtė N. (2003). Žmogus ir aplinka. Mokomoji knyga. Kaunas: Technologija.
42. Suzuki talentų ugdymo Lietuvoje koncepcija , patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2005 m. birželio 17 d. įsakymu Nr.1128. Prieiga per internetą: <[http://www.smm.teisine_baze/docs/isakymai/2005-06-17-ISAK-1128\(1\).doc](http://www.smm.teisine_baze/docs/isakymai/2005-06-17-ISAK-1128(1).doc) >.
43. Šalkauskis S. (1992). Rinktiniai raštai. Pedagoginės studijos. II knyga. Vilnius: Leidybos centras.
44. Šiaučiukėnienė L., Visockienė O., Talijūnienė P.(2006). Šiuolaikinės didaktikos pagrindai. Kaunas: Technologija.
45. Targamadzė V. (1999). Bendrojo lavinimo mokykla: mokinių edukacinio stimuliavimo aspektas. Kaunas: Technologija .
46. Tarptautinių žodžių žodynas (1985), Vilnius: vyriausioji enciklopedijų redakcija.
47. Tumėnienė V.(2002). Pedagogo novacinės veiklos ypatumai Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje. Daktaro disertacija. Priedai. Kaunas.
48. Vaitkevičius J.(1995). Socialinės pedagogikos pagrindai. Vilnius: Egalda.
49. Zambacevičienė E. (2006). Vaiko psichologinis pažinimas. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
50. Zulumskytė A. (2006). Mokyklos ugdymo ir ugdymosi aplinka bei jos reikšmė vaikui // Žvirblių takas, 1, p. 2-10.
51. Žukauskienė R. (1996). Raidos psichologija. Vilnius .
52. Ковальчик Д. М. (2000). Внешняя среда как фактор развития направленности личности ученика : реабилитационная работа : социальные науки, эдукология. Вильнюсский педагогический университет
53. Ясвин В. А. (2001). Образовательная среда : от моделирования к проектированию. Москва: Смысл.

PRIEDAI

Anketa pradinių klasių moksleiviams

Šia apklausa siekiama išsiaiškinti Jūsų nuomonę, kokioje mokyklinėje aplinkoje jaučiatės geriausiai. Jūsų atsakymai bus panaudoti rašant magistro darbą.

Apklausa yra anoniminė, todėl nei vardo, nei pavardės žymėti nereikia.

Jums tinkantį atsakymą įrašykite arba pažymėkite taip: Dėkoju už atsakymus.

I. APIE SAVE

1. Tu esi : berniukas;   mergaitė.
2. Kiek Tau metų (įrašyk): ..... metų
3. Kurioje klasėje mokaisi (įrašyk) : ..... klasėje

II. APIE MOKYKLĄ

1. Kokioje mokykloje mokaisi ?

- pradinėje   pagrindinėje   vidurinėje

2. Kodėl Tavo tėveliai ir Tu pasirinkote būtent šią mokyklą ? (Gali pasirinkti kelis atsakymus) .

Mokykla arti namų ☐	Ją rekomendavo kaip gerą mokyklą ☐
Mokosi brolis (sesuo) ☐	Dirba geri mokytojai ☐
Mokosi draugai ☐	Patiko šios mokyklos tradicijos ☐
Mokykla nedidelė ☐	Nepatekau į kitą mokyklą ☐

Kitos priežastys (parašyk) .....

.....

3. Ar šioje mokykloje mokaisi nuo pirmos klasės ?

- Taip   Ne $\Rightarrow$ Parašyk, kodėl pakeitei mokyklą ? .....
- .....
- .....

III. APIE KLASEJ

1. Ar Tau svarbu, kad Tavo klasė būtų tvarkinga?   Taip   Nesvarbu

2. Ar prisidedi prie jos tvarkymo?

- Taip Parašyk, kaip prisidedi .....
- Kartais .....
- Ne Kodėl ?.....

3. Įvertink klasės aplinką . Kiekvienoje eilutėje pažymėk tik vieną atsakymą, atspindintį Tavo nuomonę

Ar Tau svarbu :	Labai svarbu	svarbu	nežinau	nesvarbu	Visai nesvarbu
1) kokia spalva išdažyta Tavo klasė	☐	☐	☐	☐	☐
2) kaip išdėstyti suolai	☐	☐	☐	☐	☐
3) kad dirbant klasėje būtų tylu	☐	☐	☐	☐	☐
4) kad klasėje būtų šilta	☐	☐	☐	☐	☐
5) kad klasė būtų išvėdinta	☐	☐	☐	☐	☐
6) kad būtų patogus suolas	☐	☐	☐	☐	☐
7) kad būtų pakankamai šviesu	☐	☐	☐	☐	☐
8) kad klasėje būtų vaizdinių priemonių	☐	☐	☐	☐	☐
9) kad klasėje būtų Tavo ir klasės draugų piešinių, kūrybinių darbų (rašinių, eilėraščių ir kt.) parodėlės	☐	☐	☐	☐	☐
10) kad kiti mokiniai būtų draugiški	☐	☐	☐	☐	☐
Ką dar norėtum paminėti? (parašyk)					

IV. APIE MOKYMĄSI

Gali pasirinkti **keletą** atsakymų

Gali pasirinkti **keletą** atsakymų

Tau labiausiai patinka pamokose , kai:	Tau labiausiai nepatinka pamokose , kai:
1) mokytoja pasakoja ☐ 2) atsakinėjate į klausimus ☐ 3) žaidžiate žaidimus ☐ 4) atliekate bandymus ☐ 5) rengiate projektus ☐ 6) dirbate grupėje ☐ 7) dirbi poroje ☐ 8) dirbi savarankiškai ☐ 9) gali pasirinkti užduotis ☐ 10) mokytoja Tau padeda ☐ Visada patinka ☐ Kada dar(parašyk).....	1) mokytoja pasakoja ☐ 2) atsakinėjate į klausimus ☐ 3) žaidžiate žaidimus ☐ 4) atliekate bandymus ☐ 5) rengiate projektus ☐ 6) dirbate grupėje ☐ 7) dirbi poroje ☐ 8) dirbi savarankiškai ☐ 9) negali pasirinkti užduočių ☐ 10) mokytoja dažnai Tave stebi, kontroliuoja, padeda ☐ Kada dar(parašyk)..... ....

Anketą parengė R. Simulikienė

Gerbiama mokytoja ! Gerbiamas mokytojai !

Šiandieniniame nuolat besikeičiančiame pasaulyje svarbus vaidmuo tenka mokytojui . Jis yra svarbiausias asmuo ugdant jaunąją kartą, įgyvendinant švietimui keliamus uždavinius.

Šiuo tyrimu ketinama išsiaiškinti Jūsų **požiūrį į ugdomąją aplinką pradinėse klasėse, mokytojo vaidmenį jos kūrimo** . Jūsų nuoširdūs atsakymai yra ypač svarbūs tyrimui .

Anketa yra anoniminė. Be to, joje nėra neteisingų atsakymų, jie atspindi Jūsų nuomonių įvairovę .

Dėkoju ir linkiu sėkmės ☺

ATSAKYMĄ ŽYMĖKITE TAIP :

Vykstant švietimo reformai, mus mokytojus pasiekė nemažai įvairių naujovių (aktyvieji mokymo metodai, priemonės, strategijos ir t.t.). Daugelį jų išbandėme arba įdiegėme savo darbe.

Pasakykite savo nuomonę, kaip Jūs vertinate įvairių sąlygų, pasirinktų metodų, būdų, priemonių, strategijų svarbą arba reikšmę, kurie padėtų Jums siekti darbo sėkmės, efektyvumo.

Kiekvienoje eilutėje pažymėkite vieną atsakymą, atspindintį Jūsų nuomonę

	Vertinu: visiškai teigiamai	labiau teigiamai	Nežinau	labiau neigiamai	visiškai neigiamai
Veiklos planavimas	☐	☐	☐	☐	☐
Naujų vadovėlių taikymas	☐	☐	☐	☐	☐
Ideografinis pradinėse klasių mokinių žinių vertinimas	☐	☐	☐	☐	☐
Informacinių technologijų taikymas ugdymo procese	☐	☐	☐	☐	☐
Aktyviųjų mokymo metodų taikymas	☐	☐	☐	☐	☐
Individualių (modifikuotų , adaptuotų) mokymo programų kūrimas ir įgyvendinimas	☐	☐	☐	☐	☐
Įvairių lygių mokinių mokymas vienoje klasėje	☐	☐	☐	☐	☐
Projektų rengimas ir įgyvendinimas	☐	☐	☐	☐	☐
Integruotas ugdymas	☐	☐	☐	☐	☐
Mokymas mokyti	☐	☐	☐	☐	☐
Kritinio mąstymo ugdymas	☐	☐	☐	☐	☐
Mokymas valdyti informaciją	☐	☐	☐	☐	☐
Naujų žinių taikymas praktikoje	☐	☐	☐	☐	☐
Ugdymo individualizavimas	☐	☐	☐	☐	☐
Klasikinių mokymo(si) metodų taikymas	☐	☐	☐	☐	☐
Dalijimasis gerąja patirtimi su kolegomis	☐	☐	☐	☐	☐
Tėvų įtraukimas į ugdymo procesą	☐	☐	☐	☐	☐
Mokomosios- pažintinės ekskursijos	☐	☐	☐	☐	☐

Techninių mokymo priemonių panaudojimas	☐	☐	☐	☐	☐
Įvairių priemonių gausa kuriant ugdomąją aplinką	☐	☐	☐	☐	☐
Ką dar norėtumėte paminėti?(parašykite)					

Kiekvienas mokytojas vadovaujasi tam tikromis nuostatomis į savo profesinę veiklą. Pažymėkite Jūsų nuostatas atspindinčius atsakymus.

	Visiškai pritarčiau	labiau pritarčiau	Nežinau, negaliu apsispręsti	labiau nepritariau	Visiškai nepritariau
Teminis ugdymo turinio planavimas visai klasei	☐	☐	☐	☐	☐
Visapusiškas kiekvieno ugdytinio pažinimas, nuoširdus domėjimasis juo	☐	☐	☐	☐	☐
Domėjimasis naujovėmis, jų diegimas kiekvienoje temoje, pamokoje.	☐	☐	☐	☐	☐
Naujovių išbandymas keletą pamokų, prieš įdiegiant jas savo darbe	☐	☐	☐	☐	☐
Siekimas įgyti vadybinių įgūdžių, kurie galėtų padėti „valdyti“ klasę, mokinių grupę	☐	☐	☐	☐	☐
Naujoves taikyti tik tuomet, kai to pareikalaus mokyklos vadovai.	☐	☐	☐	☐	☐
Darbe taikyti tik laiko patikrintas pedagogines priemones, metodus, remtis patirtimi. Nepuldinėti prie naujovių.	☐	☐	☐	☐	☐
Ugdymo proceso centre – vaikas (jo asmenybė bei individualybė, jo poreikiai, polinkiai, interesai).	☐	☐	☐	☐	☐
Savo darbo metodų, turinio, tikslų koregavimas atsižvelgiant į mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo rezultatus	☐	☐	☐	☐	☐
Ugdomosios aplinkos kūrimas savo klasėje	☐	☐	☐	☐	☐
Ugdymo proceso centre - mokytojas	☐	☐	☐	☐	☐
Svarbiausia suteikti mokiniams žinių ir parengti mokytis dalykinėje sistemoje	☐	☐	☐	☐	☐
Mokytojui svarbus kompiuterinis raštingumas	☐	☐	☐	☐	☐
Vadovėlis – pagrindinė, svarbiausia programos „įsisavinimo“ priemonė	☐	☐	☐	☐	☐
Ką dar norėtumėte paminėti?(parašykite)					

Mokytojo tobulėjimą skatina įvairūs veiksniai, pasirinkite 3 Jums svarbiausius motyvus

Tobulėti, domėtis naujovėmis Jus skatina :	
noras būti geriausiu(ia) savo srityje	☐
baimė atsilikti nuo kitų	☐
mokinių pageidavimai, pasiūlymai	☐
pedagogų atestacijos reikalavimai	☐
mokykloje vyraujanti nuostata, kad „taip reikia“	☐
noras pagerinti mokymo(si) efektyvumą	☐
atsinaujinti skatinančios mokyklos vadovų pastangos	☐
netikrumo jausmas dėl savo ateities mokykloje	☐
noras patobulinti savo kompetenciją	☐
atsakomybės prieš vaikus jausmas	☐
noras pajavairinti mokymo procesą, suteikiant mokiniams galimybes mokytis ir išmokti kitaip nei įprasta	☐
noras įrodyti sau, kad galite kažką iš esmės savo veikloje pakeisti	☐

Mokslinėje literatūroje rašoma, kad mokymosi rezultatus gali įtakoti klasės fizinė aplinka. Parašykite savo nuomonę kiekvienoje eilutėje pasirinkdami vieną atsakymą

	Visiškai pritaru	Labiau pritaru	Nežinau, negaliu apsispręsti	Labiau nepritariu	Visiškai nepritariu
Mokiniai geriau jaučiasi estetiškoje aplinkoje	☐	☐	☐	☐	☐
Mokymosi rezultatus gali įtakoti šie faktoriai :					
apšvietimas	☐	☐	☐	☐	☐
klasės vėdinimas	☐	☐	☐	☐	☐
temperatūra patalpose	☐	☐	☐	☐	☐
triukšmas	☐	☐	☐	☐	☐
švara	☐	☐	☐	☐	☐
klasės spalvinė apdaila	☐	☐	☐	☐	☐
suolų išdėstymas	☐	☐	☐	☐	☐
klasės aplinkos patrauklumas	☐	☐	☐	☐	☐

Atsakykite į keletą klausimų apie save. Atsakymą žymėkite taip

Jūsų lytis: – vyras; – moteris.

Jūsų pedagoginio darbo stažas ..... m.

Jūsų pedagoginė kvalifikacija :

- mokytojas (a)
- vyr. mokytojas (a)
- mokytojas(a) metodininkas(ė)
- mokytojas(a) ekspertas(ė)

Jūsų išsilavinimas (diplomas) :

- bakalauras
- magistras
- senojo pavyzdžio aukštojo mokslo diplomas
- aukštesniosios mokyklos diplomas

Jūsų amžius :

- 20-29 metai
- 30-39 metai
- 40- 49 metai
- 50 ir daugiau

Jūs dirbate :

- pradinėje mokykloje
- pagrindinėje mokykloje
- vidurinėje mokykloje

Jūsų mokykla yra :

- mieste
- miestelyje
- kaime

Dėkoju už atsakymus

Anketą parengė R.Simulikienė